

WWF

ДОКЛАД

2018

ЗАЩИТА НА ПИРИН ОТ НЕУСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
НА СКИ ЗОНИ И СЕЧИ

ХЛЪЗГАВИ СКЛОНОВЕ

ДОКЛАД ИЗГОТВЕН ЗА WWF ОТ DALBERG ADVISORS

Dalberg

ОКОНЧАТЕЛЕН ДОКЛАД

БЛАГОДАРНОСТИ

Настоящият доклад е изготвен от Dalberg Advisors в екип: Вейнанд де Вит, Александър Хазен, Ели Марш и Андерс Кемтруп.

Докладът се реализира с щедрия принос от време и експертни знания на редица лица и организации, като бихме искали да изкажем специални благодарности на Людмила Димитрова (Съвет на Европа), Александър Дунчев (независим консултант), Юлиан Попов (бивш министър на околната среда на Р България), Момчил Панайотов (Лесотехнически университет, София), Люк Бас (МСЗП), Елена Осипова (МСЗП), Мирослав Калугеров (Министерство на околната среда и водите, България), Ивелина Василева (Комисия по околна среда в НС на България). Документът се оформи и с неопенимото идейно съдействие на редица колеги от Dalberg.

WWF

WWF е една от най-големите и опитни независими природозащитни организации в света с над 5 милиона поддръжници и глобална мрежа, работеща в над 100 страни.

Мисията на WWF е да спре деградацията на природната среда на планетата и да изгради бъдеще, в което хората живеят в хармония с природата, чрез опазване на биологичното разнообразие в света, устойчиво ползване на възобновяеми природни източници и намаляване на замърсяването и на разточителното потребление.

Публикуван на английски език през януари 2018 г. от WWF - Световен фонд за дивата природа,

Гланд, Швейцария.

Всяко възпроизвеждане, изцяло или частично, на този доклад, трябва да включва името на собственика и правата върху съдържанието.

© Text 2018 WWF

Всички права запазени.

Дизайн: Ендер Ергун и Боян Петков.

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРИЗИВ ЗА ДЕЙСТВИЯ	4
РЕЗЮМЕ	8
ЗНАЧИМОСТТА: НАЦИОНАЛЕН ПАРК „ПИРИН“ ИМА СЪЩЕСТВЕН ЕКОЛОГИЧЕН, ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН ПРИНОС ЗА МЕСТНОТО НАСЕЛЕНИЕ, БЪЛГАРИЯ И СВЕТА	10
ЗАПЛАХИТЕ: ЕКОЛОГИЧНАТА И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА ЗНАЧИМОСТ НА ПИРИН Е ЗАСТРАШЕНА ОТ БЪДЕЩО РАЗШИРЯВАНЕ НА СКИ ЗОНАТА И НЕУСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ	12
НА ФОКУС: ДОПУСКАНИЯТА В ТЕХНИКО-ИКОНОМИЧЕСКАТА ОБОСНОВКА ЗА РАЗШИРЯВАНЕ НА СКИ ЗОНАТА СА НЕИЗДЪРЖАНИ. ЗАЛОГ СЪС СЛАБИ ШАНСОВЕ	22
РЕШЕНИЕТО: ЧЕТИРИ КОНКРЕТНИ СЪПКИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА УСТОЙЧИВО БЪДЕЩЕ ЗА ПИРИН	24
ЗАКЛЮЧЕНИЕ: ПИРИН И ПРИНЦИПИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ОБЕКТИТЕ ОТ СВЕТОВНОТО НАСЛЕДСТВО	30

WWF ПРИЗОВАВА ЗА ВСЕОБЩИ ДЕЙСТВИЯ

Българският национален парк „Пирин“ е уникална екосистема и едно от най-значимите за биоразнообразието места в Европа. Пирин осигурява жизненоважни ресурси за 130 000 души в местните общини, като годишният му икономически принос за региона се оценява на около 69 милиона евро.

Днес Пирин е пред повратна точка. Пиринските екосистеми са увредени и дългосрочните икономически ползи, предоставяни от парка, са компрометирани от изграждането и разширяването на ски съоръжения с цел бърза печалба. Досегашното застрояване е довело до изключването на част от парка от припокриващия го обект на световното наследство. Новият проектоплан за управление и скорошните промени на настоящия план за управление дават възможност за по-нататъшно застрояване и сечи в обекта на световното наследство. Предложеният план може да причини необратими щети на *изключителното световнопризнато богатство на парка*.

Трябва да се предприемат незабавни действия за спасяването на Пирин. Новият проектоплан за управление се оспорва пред българския съд, като промените на настоящия план за управление са одобрени в края на декември 2017 г. Има възможност новият проектоплан за управление и последните изменения да се заменят с по-устойчив план, който ще осигури дългосрочна защита на обекта. Българското правителство следва да работи с регионалните власти, частния сектор, научните институции и гражданското общество за изготвяне на нов план за управление, който да гарантира запазването на социалните, екологични и икономически ценности на Пирин и да се фокусира върху дългосрочно устойчив туризъм.

Ако всички заинтересовани лица обединят усилията си, уникалните ценности на Пирин могат да бъдат запазени за настоящите и бъдещи поколения, а паркът би могъл да стане двигател на устойчивото развитие в Югозападна България. Пирин би могъл да е еталон и за други защитени планински територии, като служи за пример как такива територии могат да осигуряват както защита на околната среда, така и подкрепа за местното население, като създава условия за устойчиви услуги за спорт и отдих, където е възможно. Ако не се предприемат действия обаче, Пирин може да влезе в списъка на застрашеното световно наследство и в крайна сметка да изгуби напълно изключителната си *световнопризната значимост*.

WWF ПРИЗОВАВА БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО ДА ЗАЩИТИ НАЦИОНАЛЕН ПАРК „ПИРИН“ И ДА СПРЕ ПАГУБНОТО СТРОИТЕЛСТВО В ОБЕКТА НА СВЕТОВНОТО НАСЛЕДСТВО. ПО-КОНКРЕТНО ТРЯБВА:

- да се наложи строго прилагане на националното законодателство, европейските природозащитни директиви и международните споразумения, които са в защита на Национален парк „Пирин“;
- да се забрани всякакво по-нататъшно разширение на ски съоръжения или друго строителство в границите на парка;
- да се отхвърли проектоплана за управление и да се разработи нов план въз основа на независима стратегическа екологична оценка, съдържаща задълбочени оценки на въздействията и възможностите.

WWF ПРИЗОВАВА МЕЖДУНАРОДНИТЕ ИНСТИТУЦИИ ДА ПРЕДПРИЕМАТ ВСИЧКИ НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ ЗА ЗАЩИТА НА ПИРИН И НАСТОЯВА:

- членовете на Комитета за световното наследство да инициират процедура за включване на Пирин като обект на застрашеното световно наследство в списъка на ЮНЕСКО в случай, че бъде одобрен настоящия проект на план за управление или се даде ход на увреждащи природата проекти за строителство;
- Европейската комисия да наложи строго прилагане на Директивата за местообитанията и да не финансира

WWF ПРИЗОВАВА СКИ ФЕДЕРАЦИИТЕ И ОРГАНИЗАТОРИТЕ НА СКИ СЪСТЕЗАНИЯ ДА ПРЕДПРИЕМАТ ПО-СТРОГИ МЕРКИ ЗА ЗАЩИТА НА ОКОЛНАТА СРЕДА И:

- да не допуска компрометирането на природни обекти с *изключителна значимост* за световното наследство от свързани със ски спортове дейности, събития и проекти;
- да изключат ски-курорта Банско от местата за провеждане на международни ски състезания, ако в националният парк продължи да бъде изграждана допълнителна ски инфраструктура въпреки българското законодателство и решенията на Комитета на ЮНЕСКО за световното наследство.

WWF ПРИЗОВАВА „ЮЛЕН“ АД И ВСИЧКИ ПОТЕНЦИАЛНИ КОНЦЕСИОНЕРИ ДА СЕ ОТКАЖАТ ОТ ВСЯКАКВИ ДЕЙНОСТИ, КОИТО ЗАСТРАШАВАТ ДЪЛГОСРОЧНИТЕ ЕКОЛОГИЧНИ, ИКОНОМИЧЕСКИ И/ИЛИ СОЦИАЛНИ ЦЕННОСТИ НА ПИРИН И:

- да се въздържат от инвестиции за строителство или дърводобив в националния парк;
- да инвестират в устойчив и целогодишен туризъм и дейности за разнообразяване на доходите, които носят полза за местното население;
- да се ангажират публично да се откажат или въздържат от всякакви дейности или строителство в обекти на световното наследство и буферни зони.

WWF ПРИЗОВАВА ГРАЖДАНСКОТО ОБЩЕСТВО И НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ ДА ЗАЩИТЯТ ОБЩОТО НИ НАСЛЕДСТВО И:

- да подкрепят изготвянето на устойчив план за управление на Пирин;
- да търсят отговорност от националните и местни управи за прилагането на дейности за устойчиво развитие в Пирин и неговите околности.

ЗАЛОГ СЪС СЛАБИ ШАНСОВЕ

През 2000 г. българският министър на околната среда одобрява изграждането на ски курорта Банско в обекта на ЮНЕСКО от световното природно наследство и Национален парк "Пирин". Концесионерът "Юлен АД" многократно нарушава първоначалния концесионен договор и изгражда ски зони в националния парк, превишавайки разрешената площ с 60%. Това строителство причинява необратими щети на националния парк. В резултат засегнатата територия губи статуса си на обект от световното наследство и се обособява като две неофициални „буферни зони“.

РЕЗЮМЕ

НАЦИОНАЛЕН ПАРК „ПИРИН“ Е ОБЕКТ С ИЗКЛЮЧИТЕЛНА СВЕТОВНОПРИЗНАТА ЗНАЧИМОСТ И ГОДИШНИЯТ МУ ИКОНОМИЧЕСКИ ПРИНОС СЕ ОЦЕНЯВА НА 69 МИЛИОНА ЕВРО.

Паркът се намира в Пирин планина в Югозападна България и е включен в списъка на световното наследство на ЮНЕСКО заради изключителните си екологични и геоложки особености и красота. Пирин е и част от европейската екологична мрежа от защитени зони „Натура 2000“ и неговата екосистема поддържа над 1300 растителни вида, 45 вида бозайници и повече от 150 вида птици. Пирин генерира икономически ползи чрез екосистемни услуги и условия за устойчив туризъм. Годишният му икономически принос се оценява на 69 милиона евро, което представлява годишният доход на близо 10 000 български домакинства.

Природата на Пирин е увредена от изграждането на ски съоръжения с цел бърза печалба и дългосрочните социално-икономически ползи, предоставяни от парка, са компрометирани. Изграждането на ски курорт Банско в обекта на световното наследство на ЮНЕСКО е допуснато през 2000 г. от министъра на околната среда на България. Концесионерът, „Юлен АД“, многократно нарушава първоначалния договор за концесия и изгражда ски зони в националния парк, превишавайки разрешената площ с 60%. Това строителство причинява необратими щети на националния парк. В резултат засегнатата територия губи статуса си на обект от световното наследство и се обособява като две неофициални „буферни зони“.

Новият проект на план за управление на парка и измененията на настоящия план поставят екосистемата на парка под риск от допълнително увреждане. Новият проектоплан за управление би позволил изграждане на ски инфраструктура на площ 12,5 пъти по-голяма от сегашната и сечи в 60% от националния парк. През март 2017 г., пренебрегвайки Закона за опазване на околната среда и Закона за биологичното разнообразие, Министерството на околната среда и водите излиза с решение, че за така предложения план за управление не е необходима стратегическа екологична оценка. Понастоящем решението на Министерството се оспорва в съда. Докато се чака решението на съда, община Банско предлага изменения в настоящия план за управление, които биват одобрени в края на декември 2017 г. С измененията площта на ски зоната се разширява от първоначалните 0,6% до 2,8% от националния парк. Измененията също така допускат строителни дейности в 45,2% от територията на парка в зони, отредени за опазване на екосистемите и отдих.

Проектопланът за управление и измененията в настоящия план създават условия за бъдещо разширяване на ски инфраструктурата, но икономическата обосновка е слаба. Основният аргумент в подкрепа на разширяването на ски зоната е, че районът трябва да използва максимално икономическия си потенциал, което може да направи само чрез развитие на ски туризма. При все това, ски зоните до момента имат противоречив икономически ефект върху местната икономика, както е видно от нарасналата безработица, намаления брой на населението и драстичния спад на цените на имотите. Освен това Банско не оптимизира потенциала на съществуващите съоръжения. В сравнение с други ски курорти, Банско привлича до три пъти по-малко скиори, отколкото е капацитета на ски лифтовете, а легловата база е пет пъти по-голяма, отколкото броя на посетителите. При това се очаква климатът да се отрази на зимните условия, като се увеличи зависимостта от изкуствен сняг. Използването на изкуствен сняг ще увеличи разходите за експлоатация на ски курорта и ще се отрази зле на местните водоизточници.

Разширяването на ски инфраструктурата не е необходимо, а дългосрочният потенциал на парка може да се оползотвори по-добре при устойчиво икономическо развитие с разумно използване на наличните съоръжения. Развитието на ски инфраструктурата трябва да се ограничи до повишаване на

качеството и безопасността на съществуващите съоръжения, за да се осигури посетителския поток и да се използва по-добре наличния капацитет. Освен това инвеститорите могат да се насочат към разширяване на дейностите извън ски туризма и да предлагат целогодишни услуги, които да привличат повече посетители през пролетните, летните и есенните месеци. Потенциалните възможности включват природопознавателни екскурзии и пешеходни преходи с водач; увеличаване използваемостта на хотелската база чрез бизнес конференции и спа и уелнес туризъм, както и използване на наличните ски съоръжения и горски пътища през лятото като възможности за планинско колоездене.

За да се съхрани това богатство и да се осигури устойчиво бъдеще за Пирин, българското правителство, с подкрепата на всички заинтересовани страни, следва да предприеме четири стъпки:

- (1) Отхвърляне на проектоплана за управление и отмяна на измененията в настоящия план поради заплахите, които пораждат за Национален парк „Пирин“;
- (2) Изготвяне на стратегически оценки и предпроектни проучвания за изясняване на възможностите за развитие на района и съответните рискове;
- (3) Идентифициране и разглеждане на алтернативни възможности за доходи в стратегия за целогодишен устойчив туризъм и диверсификация на доходите в района; и
- (4) Изготвяне на нов план за управление, който да отразява съвместната воля на всички заинтересовани страни за устойчиво развитие на Пирин.

Занапред ръководните органи трябва да се водят от принципите за устойчиво развитие на обектите от световното наследство, за да бъде постигнат обективен баланс между опазването на природата, устойчивостта и развитието.

Ако заинтересованите страни не успеят да постигнат сътрудничество и проектопланът за управление бъде приет в сегашния му вид или измененията на настоящия план доведат до пагубни проекти за строителство, Пирин може да влезе в списъка на застрашеното световно наследство в резултат на необратимо увреждане на *изключителното му световнопризнато богатство*.

Ако успеят обаче, Пирин може да служи като еталон за устойчиво управление на планински екосистеми в България и извън нея и изключителното му *световнопризнато богатство* да бъде съхранено за настоящите и бъдещи поколения.

*Тежки машини,
използвани
при строежа и
поддръжката
на ски зона Банско*

© Rina Barzova/WWF

ЗНАЧИМОСТТА:

НАЦИОНАЛЕН ПАРК „ПИРИН“ ИМА СЪЩЕСТВЕН ЕКОЛОГИЧЕН, ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН ПРИНОС ЗА МЕСТНОТО НАСЕЛЕНИЕ, БЪЛГАРИЯ И СВЕТА

Национален парк „Пирин“ е уникална и сложна екосистема, която включва обект от световното наследство и е част от европейската екологична мрежа от защитени зони „Натура 2000“.¹ Паркът се намира в Пирин планина в Югозападна България. Обявен е през 1962 г. и обхваща площ от 40000 ха, което е колкото карибския остров Барбадос.^{2,3} Разнообразните планински варовикови ландшафти на Пирин са осеяни с ледникови езера, водопади, пещери и гори. Като признание за изключителните му екологични и геоложки особености и красота, през 1983 г. паркът е включен в списъка на световното наследство на ЮНЕСКО.⁴ Пирин включва и две зони от Натура 2000 и съответно е част от мрежата на най-ценните местообитания на застрашени видове в Европа.⁵

Екосистемата на Пирин включва над 1300 растителни вида, 45 вида бозайници и повече от 150 вида птици, което го прави едно от най-значимите за биоразнообразието места в Европа.⁶ Пирин поддържа около една трета от растителното разнообразие в страната, включително над 40 растителни вида, които са разпространени единствено в България.⁷ В парка се срещат редица емблематични диви животни, включително кафява мечка, вълк и малък креслив орел.⁸ Пирин е дом и на една трета от българската орнитофауна, голяма част от която е с природозащитно значение в Европа.⁹ В парка се срещат и осем вида земноводни, единадесет вида влечуги и шест вида риби.¹⁰ Около 60% от територията на националния парк е покрита с гори, сред които расте и най-старото иглолистно дърво в България, 1300-годишната Байкушева мура.¹¹ Пирин е известен сред учените като едно от малкото места в света със запазени гори от бяла и черна мура (*Pinus peuce* и *Pinus heldreichii*).¹² Тези гори са последните местообитания на голям брой редки и ендемични видове растения, гъби и животни.¹³ Най-високата точка в Пирин е връх Вихрен, на 2914 м, който е вторият по височина връх в България.¹⁴

Паркът предоставя важни екосистемни услуги, които се оценяват на 25 милиона евро. Пиринските гори имат ценна роля за улавянето на въглеродния диоксид от атмосферата. С горска площ от около 25 000 ха се смята, че паркът поглъща

© Костадин Вълчев/България

Кафявата мечка е един от знаковите видове животни в Национален парк Пирин

между 150 000 и 250 000 метрични тона въглероден диоксид.^{15,16} Това се равнява на годишните емисии от 10 000 до 17 000 жилища в България^{17,18} и се оценява на 16 – 25 милиона евро/год.^{19,20} Горската покривка също така спомага за предотвратяване на наводнения, ерозия на почвата и свлачища.

Пирин е важен регионален двигател на социално-икономическото развитие. Паркът генерира приблизително 44 милиона евро годишни приходи от устойчив туризъм и свързани с парка дейности²¹ и осигурява жизненоважни ресурси за 130 000 души.²² Всяко лято пиринските ландшафти и дейностите на открито привличат близо 80 000 туристи.²³ Преките годишни доходи от туризъм в парка се оценяват на 16 милиона евро, а свързаните с парка сектори генерират около 28 милиона евро чрез над 4000 работни места на пълен работен ден.²⁴ Планинските пасища в Пирин също играят важна роля за местните млекопроизводители, чийто добитък пашува там през лятото, а местните зеленчукопроизводители разчитат на планинските води за напояване.²⁵ Освен това в Пирин има над 70 ледникови езера, а езерата и реките в националния парк осигуряват чиста питейна вода за по-голямата част от населението на седемте общини около парка, наброяващо 130 000 души.²⁶

Като цяло, приносът на Пирин от екосистемни услуги и приходи от парка се оценява на 60-69 милиона евро/год.^{27,28} Както е посочено по-горе, Пирин генерира 44 милиона евро приходи от парка, несвързани със ски туризъм и заетост на пълен работен ден. Предоставяните от парка екосистемни услуги, свързани с поглъщането на въглерод, се оценяват на 16-25 милиона евро. Общият икономически принос на парка се равнява на годишния доход на 8500 - 9800 български домакинства.^{29,30}

Паркът има и значителна културно-историческа стойност. В Пирин са открити археологически обекти с реликви от редица древни поколения, датиращи още от тракийското население през желязната епоха (1000 г.пр.н.е.). В границите на парка, в резерват „Юлен“, са открити останки от предримска крепост, както и от византийски и средновековни църкви.³¹ Освен това през парка минава историческият път на виното, известен като „Винарската порта“. Използвал се е през 18-ти и 19-ти век за транспортиране на отлежали мелнишки вина. Пирин планина е била и стратегическа база в борбата за независимост на България от Османската империя. Районът е осигурявал подслон на борците за свобода, допринасяйки за извоюването на независимост за България през 1912 г.³²

Незаконният лов на балканска дива коза се докладва често за Национален парк Пирин

© Миния Стойнова

ЗАПЛАХИТЕ:

ЕКОЛОГИЧНАТА И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА ЗНАЧИМОСТ НА ПИРИН Е ЗАСТРАШЕНА ОТ БЪДЕЩО РАЗШИРЯВАНЕ НА СКИ ЗОНАТА И НЕУСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ

Изграждането на ски курорт Банско в обект от световното наследство – Пирин е допуснато през 2000 г. от министъра на околната среда на България. Първоначалната концесия, дадена през 2001 г. на частната компания „Юлен“ АД,³³ разрешава изграждането на ски зона върху близо 100 ха в обекта на световното наследство в непосредствена близост до Банско. При все това „Юлен АД“ предприема строителни дейности и извън разрешените граници.³⁴ През 2011 г. данни от Министерство на околната среда и водите разкриват, че ски зоната е развита на 60% повече площ от първоначално съгласуваната, и че около 40% от ски съоръженията в Банско са построени без да се изпълняват поставените законови изисквания.^{35,36} Петте изградени ски писти не са били включвани в концесионния договор и плана за управление на парка, а екологичните разрешителни са нарушавани в процеса на строителството.³⁷ Повечето ски-писти надвишават допустимата ширина с около 300%.³⁸ В първоначалния договор правителството разрешава само ръчен труд, но „Юлен“ АД използва тежки булдозери за изграждане на ски писти, които значително променят терена. В резултат на това ерозията и обезлесяването около пистите продължават дълго след приключване на строителството.³⁹

Изграждането на ски зоната причинява необратими щети, вследствие на което отделни територии са извадени от обекта на световното наследство. През 2002, 2005 и 2007 г. Комитетът за световното наследство изразява своето безпокойство по повод изграждането на ски зоната в Пирин.⁴⁰ Сред опасенията му са липсата на адекватни карти на територията, нейната буферна зона и предложените граници на строителните площи, както и незадоволителните реакции от страна на парковата управа по отношение на настояванията на Комитета.⁴¹ През 2010 г. зоните за туризъм на Банско и Добринище са изключени от обекта на световното наследство и се категоризират като неофициална „буферна зона“.⁴² При все това ски зоните остават част от националния парк. Промяната на границите е пряка последица от щетите, причинени от изграждането на ски инфраструктура в двете зони (Фигура 1).⁴³ След това решение Комитетът за световно наследство заявява, че „съжалява, че изключителното световнопризнато богатство на територията е подложено на многократно и значително увреждане от изграждането на ски съоръжения и ски писти до степен, че територията може да се разглежда за включване в списъка на застрашеното световно наследство и че продължаващото развитие на ски инфраструктурата е критична заплаха за изключителното световнопризнато богатство на територията.“⁴⁴

Защитени територии и съоръжения за ски-курорти в Европа

Националните паркове в България отговарят на територии от категория II по класификацията на Международния съюз за защита на природата (МСЗП)⁴⁵ и следва да се управляват като такива. Основната цел на класифицираните в категория II паркове е защита на природното биологично разнообразие наред с прилежащата му екологична структура и поддържащите го екологични процеси, както и поощряване на образователните и рекреационни дейности.⁴⁶ Тази цел е в съзвучие с българския Закон за защитените територии.⁴⁷ Националните паркове в Европа обикновено имат две условни зони: сърцевинна зона (ядро) и пояс около него, често наричан буферна зона.⁴⁸ Сърцевинната зона е под режим на защита съгласно категория II на МСЗП и в нея са забранени повечето строителни дейности. Буферната зона служи като допълнителен пояс за защита на ядрото и

се класифицира като категория с не толкова строг режим по МСЗП.⁴⁹ Българските национални паркове нямат буферни зони, така че цялата им територия се класифицира като категория II на МСЗП.⁵⁰ Национални паркове със ски курорти, устроени близо до, но извън сърцевинната зона, са например „Меркантур“ във Франция и „Хое Таурен“ в Австрия.⁵¹ И в двата случая сърцевинните зони на парковете отговарят на категория II на МСЗП и са строго защитени. Ски инфраструктура се допуска само в буферните зони и е забранена в сърцевинните.^{52,53} За сравнение, Национален парк „Пирин“ има две „неофициални“ буферни зони, които включват ски зоните Банско и Добринище. Тези буферни зони не опасват парка, а проникват в него.

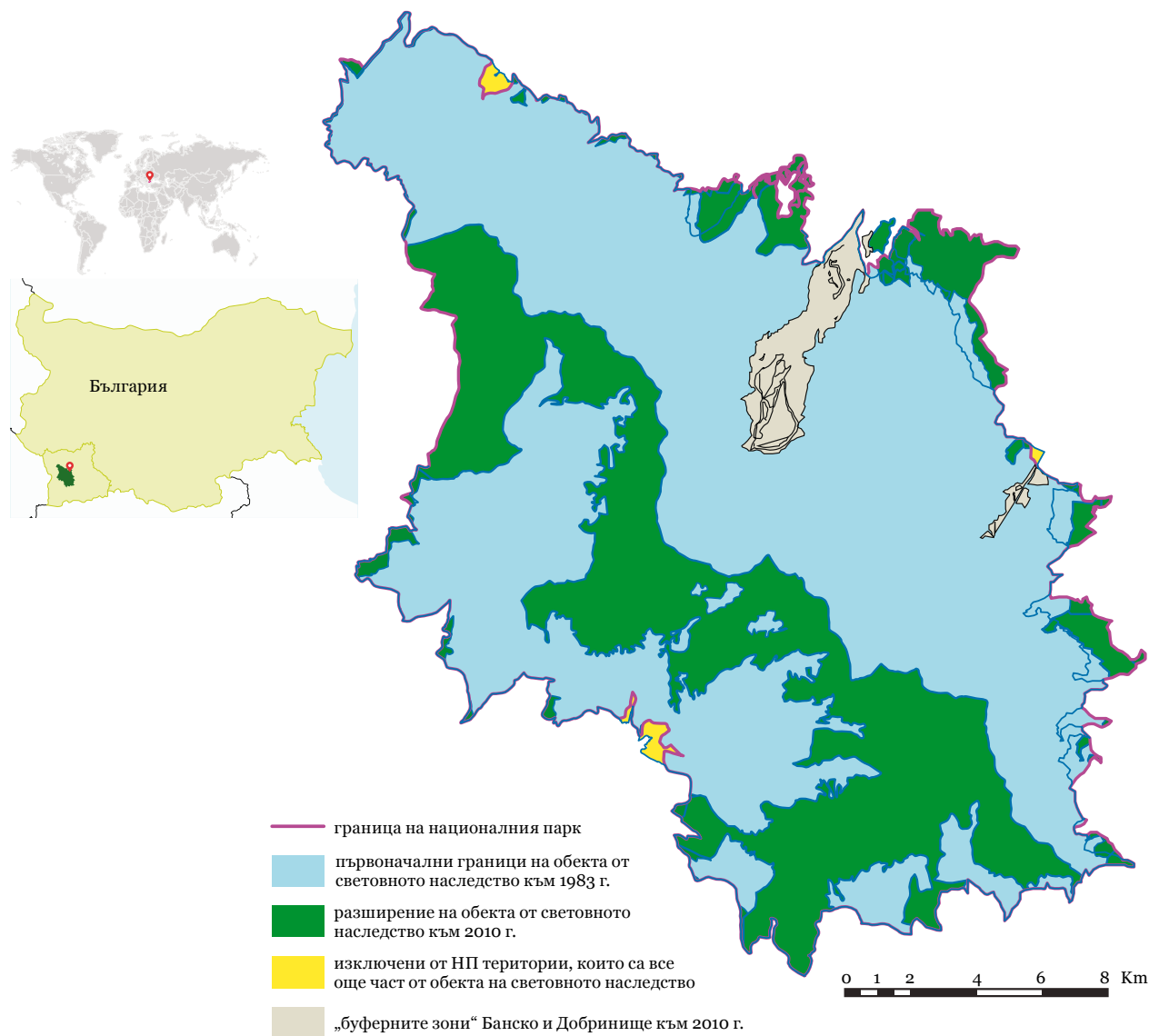
Въздействие на ски курортите върху околната среда

Строителството и експлоатацията на ски курорти имат редица отрицателни въздействия върху околната среда.⁵⁴ Установено е, че ски съоръженията намаляват обилието и разнообразието на флората и фауната както чрез промяна на екосистемите, така и чрез увреждане на дивата природа.⁵⁵ Според МСЗП например намаляването на алпийските популации на тетрева е свързано с разширяването и интензификацията на зимните спортове.⁵⁶ Изсичането на горите за ски писти увеличава риска от повърхностен отток и ерозия при проливни дъждове.⁵⁷ Също така, ски курортите увеличават замърсяването и допринасят за промените в климата. Експлоатацията на един ски лифт за един месец изисква приблизително същото количество електроенергия, колкото за захранване на четири домакинства за цяла година, а за снегорините е необходими около 19 литра дизел на час.⁵⁸ Ски курортите все повече разчитат на водоснабдяване от местните реки и езера за направа на изкуствен сняг. Машините за изкуствен сняг в Уачусет, САЩ например могат да черпят до 16 000 литра вода в минута, което се равнява на източването на плувен басейн с олимпийски размер на всеки 2,5 часа.⁵⁹

© Константин Иванов/WWF

Фигура 1: Първоначални граници на обекта на световното наследство и промените от 2010 г.

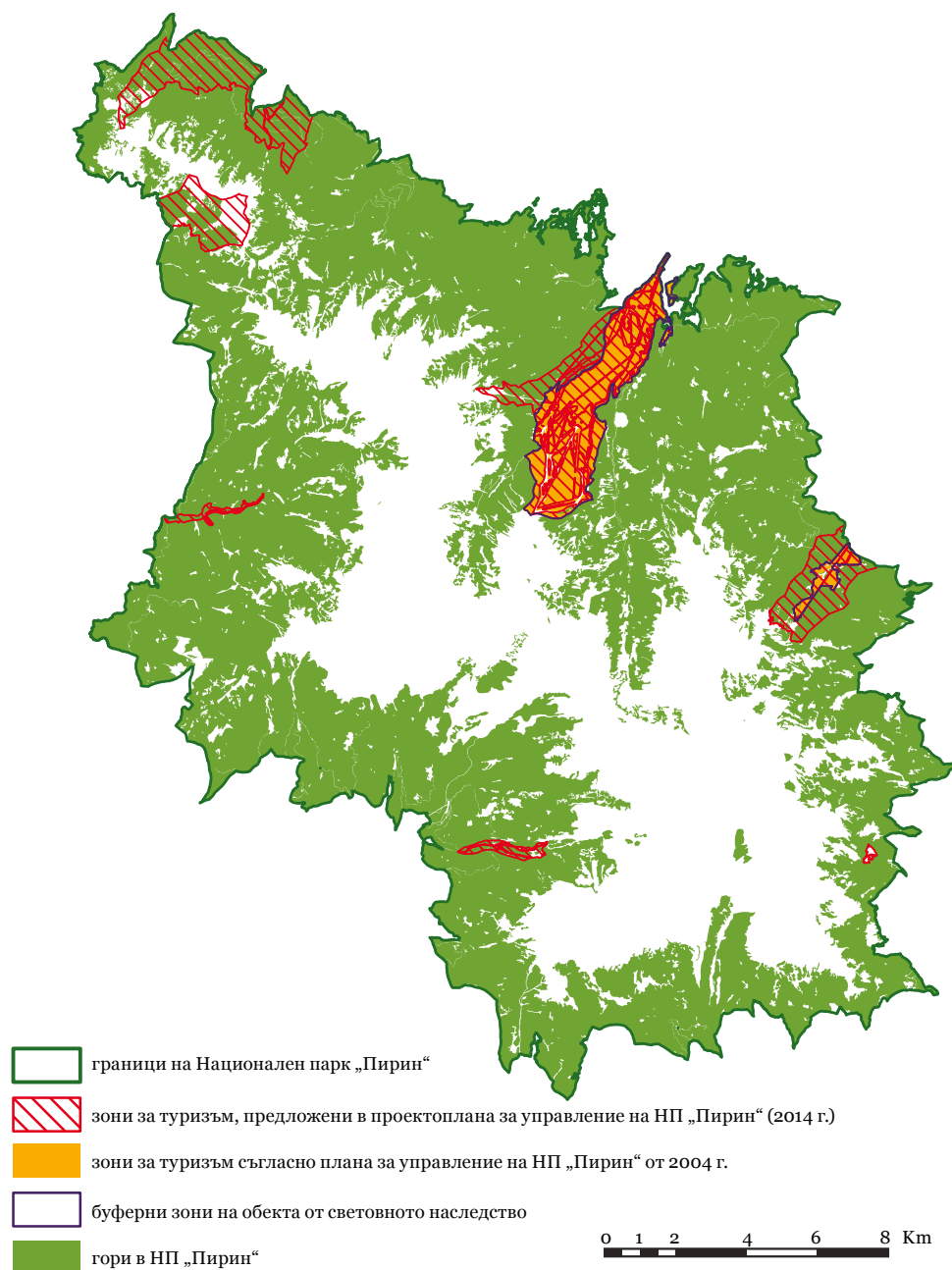

Въпреки опасенията на Комитета за световното наследство, новият проект на план за управление на Пирин увеличава възможностите за по-нататъшно изграждане на ски инфраструктура и създава несигурно бъдеще за парка. Срокът на съществуващия план за управление на парка изтича през 2014 г., но тъй като все още не е приет нов план, се прилага старият. Новият проект на план за управление, който ще е със срок до 2024 г., понастоящем се обсъжда и оспорва. Планът предвижда четири големи и три по-малки зони в парка с функционално предназначение „зони за туризъм“.^{60,61} И макар че за тези зони е заложена забрана за ново строителство, има изключение за изграждане на „спортни съоръжения“.⁶² Специалистите се опасават, че формулировката ще бъде използвана за заобикаляне на екологичното законодателство с цел разширяване на съществуващите ски зони в границите на обекта от световното наследство.⁶³ Проектопланът е изготвен без анализ на разходите и ползите и без оценка на въздействието. Също така той противоречи на визията, залегналата както в предходния план за управление на парка (2005 – 2014 г.), така и в Стратегията за развитие на устойчив туризъм (2011 г.).⁶⁴ Освен това проектопланът не съответства на визията, изразена от местната общност.

Проучване сред наблизко живущите сочи, че 88% от анкетираните са на мнение, че „икономическият растеж и благосъстоянието са важни за обществото, но не бива да се постигат в ущърб на природата“. ⁶⁵

Новият проектоплан за управление би позволил застрояване на площ 12,5 пъти по-голяма от сегашната и може сериозно да накърни икономическите, екологични и социални ценности на Пирин. В сегашния си вид проектопланът допуска изграждане на ски инфраструктура в 7,5% от парка, за разлика от първоначално разрешените 0,6% (Фигура 2).⁶⁶ Това разширение би засегнало някои от най-девствените и ценни райони на парка и би наложило изсичане на вековни бели и черни мури. Смята се, че за планираното разширение на ски зоните ще трябва да се отсекаят повече от 3000 ха гори.⁶⁷

Фигура 2: Сравнение на зоните за туризъм в сегашния и предложения план за управление

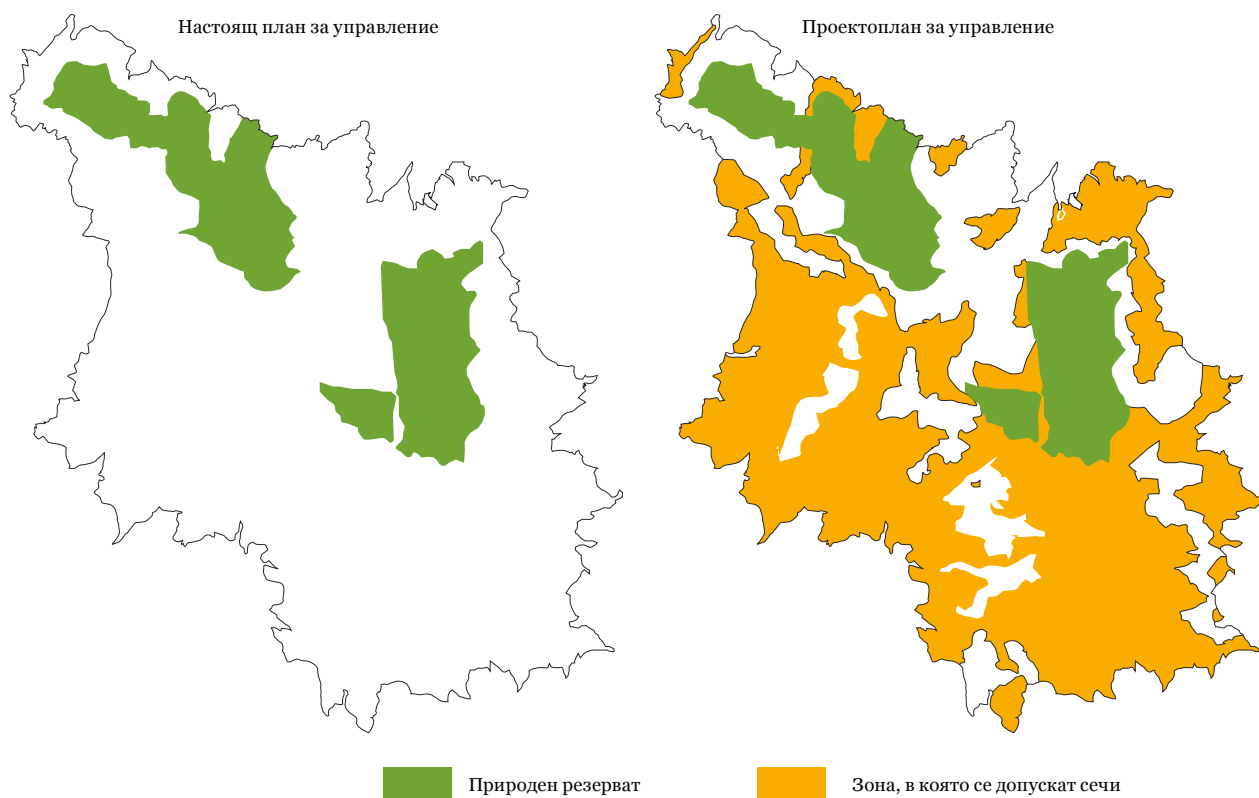
Позиции относно устойчивия ски туризъм

Международната федерация по ски (МФС) признава, че ски туризмът зависи от околната среда и постоянно работи за осигуряване на неговото устойчиво развитие.⁶⁸ През 1994 г. федерацията се обвързва с манифеста Майнау и оттогава активно се ангажира с проекти за устойчивост и опазване на природата.⁶⁹ Манифестът от Майнау подчертава, че опазването на околната среда е водещ принцип за ски спорта и че събитията, организирани от националните асоциации-членки на МФС, трябва да спазват този принцип.⁷⁰ Следователно, ключово изискване за ски курортите, предлагани за домакини на големи събития под егидата на МФС, като например Световното първенство, е да имат екологична политика, която отговаря на местните и международните стандарти.⁷¹

WWF подкрепя устойчивия ски туризъм. Той осигурява възможности за спорт и отдих, както и за непосредствен контакт с природата. Ски туризмът също така може да е важен двигател за местната икономика. Има много места, подходящи за развитието му. При все това, ски туризмът може да има отрицателно въздействие върху екосистемите и тяхната природна стойност, когато развитието му не се контролира и не се регулира правилно. Всяка инвестиция трябва да бъде разумна, с по-дългосрочна визия за съответните разходи и ползи, и трябва да бъде съобразена с принципите за устойчиво развитие на обектите на световното наследство (вж. заключението на доклада).⁷²

Новият проектоплан за управление би позволил сечи в 60% от националния парк. Съгласно българския Закон за защитените територии, в националните паркове се допускат сечи единствено за „поддържащи и възстановителни дейности“.⁷³ При все това, проектопланът за управление на Пирин допуска изготвянето на „специализирани устройствени планове“ за извеждане на сечи в 60% от националния парк. Специалистите предупреждават, че това би създавало условия за по-мощни сечи, тъй като за санитарните сечи не е необходим специализиран устройствен план, защото се извършват на ad hoc база.^{74,75} Освен това, със специализираните устройствени планове ще се допускат сечи за „задоволяване на нуждите от дърва за огрев за парка, местното население и местни услуги“.⁷⁶ И докато устойчивите санитарни сечи следва да се поощряват и могат да са от полза за местното население, е важно повечето мъртва дървесина да остава върху горската покривка като местообитание за съответните организми. Обезлесяването вече е довело до почвена ерозия и оттам свлачища, а наводненията през 2010 и 2016 г. са причинили сериозни щети на сгради, инфраструктура и земеделски земи в Банско.⁷⁷ Изключителното световнопризнато богатство на Пирин и екосистемните услуги, които предоставя, ще бъдат сериозно застрашени, ако се допуснат сечи в 60% от парка (Фигура 3).⁷⁸

Фигура 3: Разлика в зоните, в които се допускат сечи по сегашния и предложения план за управление

Предвижданията в проектоплана за управление създават потенциална заплаха за дивата природа на Пирин, която освен това е изложена на риск от браконьерство. Изграждането на ски инфраструктура и извеждането на сечи в широк обхват значително ще застрашат дивата природа на парка чрез унищожаване, намаляване и фрагментиране на природните местообитания в Пирин. Дивите животински видове в парка са вече застрашени от браконьерство. МСЗП определя браконьерството като голяма заплаха както в границите на Национален парк „Пирин“, така и извън тях. Сигналите за незаконен лов на мечки и диви кози не са единичен случай.⁷⁹

Новият проектоплан за управление на Пирин е одобрен от българското Министерство на околната среда и водите, без да бъде подложен на стратегическа екологична оценка. А съгласно насоките на ООН, стратегическите екологични оценки са инструмент за устойчиво развитие и следва да се изготвят на доста по-ранен етап в процеса на вземане на решения от оценките на въздействието върху околната среда, които се правят за конкретни проекти.⁸⁰ През март 2017 г., Министерството на околната среда и водите преценява, че за проектоплана за управление на Пирин не е необходима стратегическа екологична оценка въпреки значителните промени, които се предвиждат спрямо съществуващия план.⁸¹ Министерството също така преценява, че не е необходимо да се оценяват потенциалните въздействия от плана върху местообитанията и видовете, предмет на опазване в зоните от Натура 2000 в парка. С тези си действия то не зачита изискването на Комитета за световното наследство за изготвяне на стратегическа екологична оценка и оценка на съвместимостта с предмета и целите на Натура 2000.⁸² Понастоящем решението на Министерството се оспорва в съда, тъй като пренебрегва Закона за опазване на околната среда и Закона за биологичното разнообразие

на България.⁸³ Не се очаква да излезе решение до средата на 2018 г. Трябва да бъде направена стратегическа екологична оценка и на тази база проектопланът за управление следва да се актуализира така, че да не допуска строителство и сечи в границите на националния парк и обект на световното наследство. В противен случай Пирин може да влезе в списъка на застрашеното световно наследство вследствие на необратима угроза за изключителното му *световнопризнато богатство*.

Докато се изчаква решението на съда биват одобрени изменения на настоящия план за управление, които биха могли да ускорят застрояването. През ноември 2017 г. община Банско настоява да се финализира прилагането на измененията в настоящия план за управление. Съгласно измененията ски зоната би се увеличила от първоначалните 0,6% до 2,8% от националния парк. Измененията също така допускат дейности за „строителство, ремонт и реконструкция“ на 45,2% от територията на парка в зони, отредени за опазване на екосистемите и отдих.^{84,85,86} Същевременно правителството започва процедура за изменение на концесионния договор на „Юлен“ АД с цел разширяване на разрешената строителна площ от близо 100 ха до 1000 ха.⁸⁷ Измененията на настоящия план и на концесионния договор биха могли да легализират със задна дата всички досегашни проекти за строителство и да освободят „Юлен“ АД от съдебна отговорност за нарушаване на първоначалния договор. Противно на Закона за опазване на околната среда, Министерството на околната среда и водите твърди, че няма необходимост от стратегическа екологична оценка на измененията на настоящия план за управление и концесионния договор и те могат да бъдат одобрени от българското правителство всеки момент. На 12 декември министърът на околната среда и водите Нено Димов съобщава, че преразглеждането на договора за ски концесия в Банско се отменя, тъй като новото строителство е предмет на актуализиран план за управление.⁸⁸ На 28 декември българското правителство одобрява измененията в настоящия план за управление, без да даде никакви пояснения относно резултатите от общественото обсъждане, довели до това решение.⁸⁹ Приемането на измененията предизвиква продължителни обществени протести в България.⁹⁰

Измененията на настоящия план влизат незабавно в сила и ще се прилагат до одобрението на новия план за управление.⁹¹ Измененията на настоящия план са в сила от датата на приемането им.⁹² Всеки нов проект за строителство, който касае територии, включени в измененията, подлежи на преценка от страна на компетентния орган за необходимостта от стратегическа екологична оценка и от оценка за съвместимост.⁹³ Приемането на нов план за управление остава правна необходимост, като новият план ще замени настоящия план със съответните изменения, след като бъде внесен за разглеждане.⁹⁴

Позиция: Министерство на околната среда и водите на Р България (МОСВ)

МОСВ отхвърля твърдението, че проектопланът за управление допуска стопански сечи в 60% от територията на парка и застрояване на територия 12,5% по-голяма от сегашната. МОСВ гарантира, че проектопланът за управление не допуска сечи с търговска цел в Пирин и деградация на горските екосистеми. МОСВ също така уверява, че разширението на зоните за туризъм не дава възможност за изграждане на допълнителни ски съоръжения – такива се допускат само в „буферната зона“. МОСВ подчертава, че проектопланът за управление е в съответствие с Решение 36 COM 7B.18 от 2012 г. на Комитета за световното наследство, което забранява всякакво изграждане на ски съоръжения в обекта на световното наследство.

Писмени коментари от Мирослав Калугеров, директор на Национална служба за защита на природата, Министерство на околната среда и водите, декември 2017 г.⁹⁵

© Дани Бъчварова/WWF

В Пирин се намира най-старото иглолистно дърво, Байкушевата мура, която е на 1300 г.

НА РЪБА

Турист на карстовия ръб "Кончено" в Национален парк "Пирин". Разширяването на ски инфраструктурата в Пирин не е необходимо, а дългосрочният потенциал на парка може да се оползотвори по-добре при устойчиво икономическо развитие с разумно използване на наличните съоръжения. Инвеститорите могат да се насочат към разширяване на дейностите извън ски туризма и да предлагат целогодишни услуги, които да привличат повече посетители през пролетните, летните и есенните месеци. Потенциалните възможности включват фотолов и наблюдение на дивата природа на Пирин, както и планински туризъм.

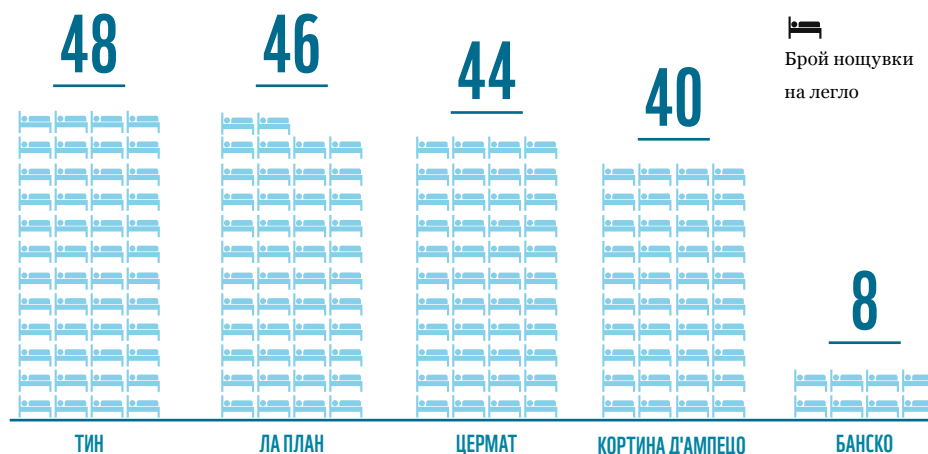
НА ФОКУС:

ДОПУСКАНИЯТА В ТЕХНИКО-ИКОНОМИЧЕСКАТА
ОБОСНОВКА ЗА РАЗШИРЯВАНЕ НА СКИ ЗОНАТА
СА НЕИЗДЪРЖАНИ. ЗАЛОГ СЪС СЛАБИ
ШАНСОВЕ.

Планираните разширения на ски инфраструктурата в Банско и Добринище имат за цел да увеличат приходите, но към момента ски зоните имат противоречив икономически ефект за местната икономика. Инвестициите за разширение на ски инфраструктурата целят привличане на повече посетители, което се предполага да увеличи приходите и рентабилността на ски зоните. През 2013 г. обаче местните туроператори в Банско отчитат загуба от 2,85 милиона евро,⁹⁶ а степента на безработица в общината нараства от 4% през 2007 г. до 8% към май 2017 г.⁹⁷ Зимният ски туризъм създава сезонна заетост, която не осигурява доходи на хората или приходи за бизнеса през летните месеци. Множество хотели са затворени през цялото лято, а през зимата се намира сезонна работна ръка отвън, което води до местна безработица.⁹⁸ Освен това, условията на живот в Банско не са се подобрили с изграждането на ски курорта. От началото на 2000 г. броят на населението намалява, а цените на имотите са спаднали със 70% за последното десетилетие – особено на старите сгради, повечето от които са собственост на местни жители.⁹⁹ От печалбите се облагодетелства по-скоро малка група инвеститори и финансисти, отколкото местното население като цяло, а липсата на диверсификация на местната икономика може допълнително да засили тази тенденция.¹⁰⁰

Банско не увеличава максимално легловата си база и капацитета на ски лифтовете, което предполага по-скоро необходимост от консолидация, отколкото от разширяване. Посещенията с цел ски туризъм в Банско са около 140 000 годишно.¹⁰¹ Курортът разполага с около 18 000 налични туристически легла, а капацитетът на ски лифтовете му е около 21 000 души на час. В сравнение с легловата база на Банско, утвърдените европейски курорти имат над пет пъти повече посетители (вж. Фигура 4). За да постигне подобно на другите курорти съотношение, Банско трябва да привлече 670 000 ски туристи годишно. Други европейски ски курорти със сравним капацитет на ски лифтовете също привличат между два и три пъти повече ски туристи.^{102,103} Това показва, че привлекателността на даден ски курорт зависи повече от качеството на съоръженията му, отколкото от количеството на ски лифтовете. Прекомерната ски инфраструктура може да увеличи тази неефективност и инвестициите следва да се съсредоточат върху извличането на по-голяма стойност от съществуващите съоръжения, отколкото върху изграждането на нови.

Фигура 4: Капацитет на легловата база спрямо общия брой ски туристи в европейски ски курорти¹⁰⁴

Изменението на климата допълнително намалява вероятността за бъдеща рентабилност на ски курорт в Пирин. Повишението на глобалните температури ще продължи да се отразява на зимния туризъм. От 1970 г. в България се наблюдава ясна тенденция за покачване на температурите, което вероятно ще продължи.¹⁰⁵ Институтът за изследване на снежната и лавинна обстановка предупреждава, че дори ако глобалното затопляне се ограничи до два градуса по Целзий, снежната покривка в Алпите се очаква да намалее с 30% до края на века.¹⁰⁶ Ако настоящите тенденции в промяната на климата се запазят, към две трети от алпийските ски зони могат да излязат от бизнеса, като ниско разположените ски курорти ще бъдат най-силно засегнати.¹⁰⁷ В България зимният сезон се скъсява, а снежната покривка става все по-тънка.^{108,109} При това между 2020 и 2050 г. се очакват няколко периода от две до шест последователни години с лоши снежни условия.¹¹⁰ Поради по-южното географско разположение на Банско, средните температури в него са вече с три градуса по-високи от тези в западните Алпи, които са на сходна надморска височина.^{111,112} Освен това не е възможно ски курортите да се разширят към по-високите части на Пирин планина, тъй като тези райони са в националния парк и имат изключително стръмни склонове. Би било трудно и скъпо да се изградят лифтове, с които да се достигнат тези височини.¹¹³

Изкуственият сняг е обща стратегия за смекчаване на последиците от слабите снеговалежи, но производството на сняг е скъпо и може да се отрази зле на местните водоизточници. Асоциацията на австрийските въжени линии изчислява, че производството на един кубичен метър сняг струва 3-5 евро,¹¹⁴ а за 30 см снежна покривка са нужни 1000-1200 кубика вода на хектар.¹¹⁵ Всички ски писти в Банско вече са зависими от изкуствения сняг,¹¹⁶ а за покриване на настоящата площ (122 хектара ски писти) ще са необходими към 150 милиона литра вода на цена от 440 000 евро. Общите сезонни разходи биха могли да възлязат на повече от 3 милиона евро.¹¹⁷ Специалистите също поставят под въпрос осъществимостта на начинанието за производство на сняг при високите температури, очаквани в по-ниските части на ски зоната.¹¹⁸ Изкуственият сняг съдържа до пет пъти повече вода от естествения и екстензивната му употреба води до замърсяване на местните водоизточници и промени в растителната покривка.¹¹⁹ Освен това водата, използвана за направа на изкуствен сняг, се добива от същите водоизточници, от където се осигурява питейна вода за местното население.¹²⁰ МСЗП отбелязва, че „има големи опасения по отношение на потенциално нарастващия натиск върху ресурсите, необходими за поддържане на ски туризма в условията на променящия се климат.“¹²¹ Приблизително 30% от водата, превърната в изкуствен сняг, неизменно се губи, което може да изложи на риск местното водоснабдяване.¹²²

Ако инвестират само в разширение на ски инфраструктурата, инвеститорите ще бъдат изложени на голям риск, който може да бъде намален, ако инвестират в по-разнообразни стойностни предложения за района. Повечето европейски ски курорти разчитат предимно на местни скиори за рентабилното си съществуване, като общият дял на чуждестранните скиори е само 12%.¹²³ България, с около 350 000 местни скиори и нисък процент на национално участие,¹²⁴ има ограничен шанс за разширение чрез местни скиори. При инвестиции в разширение на ски инфраструктурата има и рискове, свързани с отрицателни въздействия върху околната среда и с климатичните промени, описани по-горе. В противовес на тези рискове, развитието на ски инфраструктурата би могло да се ограничи до повишаване на качеството и безопасността на съществуващите съоръжения, за да се осигури посетителският поток. Освен това инвеститорите могат да се насочат към разширяване на дейностите извън ски туризма и да предлагат целогодишни услуги, които да привличат повече посетители през пролетните, летните и есенните месеци.

РЕШЕНИЕТО:

ЧЕТИРИ КОНКРЕТНИ СЪПКИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА УСТОЙЧИВО БЪДЕЩЕ ЗА ПИРИН

Необходими са незабавни действия, за да се съхрани Пирин и да се предотврати включването му в списъка на застрашеното световно наследство на ЮНЕСКО. Настоящият доклад препоръчва четири конкретни стъпки за преодоляване на настоящите заплахи и изграждане на устойчиво бъдеще за Пирин. Накратко, българското правителство, с подкрепата на международната общност, частния сектор, научните институции и гражданското общество, следва да работи за:

1. Отхвърляне на проектоплана за управление и отмяна на измененията в настоящия план;
2. Изготвяне на стратегически оценки и предпроектни проучвания;
3. Идентифициране на алтернативни решения за ски туризъм и разработване на стратегия за целогодишен устойчив туризъм и диверсификация на доходите;
4. Изготвяне на нов план за управление и на необходимите оценки на въздействието.

1. Проектопланът за управление трябва да бъде отхвърлен и последните изменения да бъдат отменени поради заплахите, които пораждат за Национален парк „Пирин“. В сегашния си вид, проектопланът за управление би допуснал значително разширяване на спортните съоръжения в зоните за туризъм, както и мащабни сечи в парка. Следователно, проектопланът за управление трябва да бъде отхвърлен, за да се даде възможност за по-устойчив вариант, който взема предвид присъщите ценности на Пирин и съдейства за устойчивото развитие на района. Неотдавнашните изменения, приети в настоящия план, следва да бъдат отменени на същото основание.

2. Трябва да бъдат изготвени стратегически оценки и предпроектни проучвания за изясняване на възможностите за развитие на района и съответните рискове. Предвижданите дейности в границите и околностите на Пирин не почиват на ясни стратегически оценки за по-нататъшно разширяване на ски курорта или други туристически дейности. Техничко-икономическата обосновка за допълнително разширяване на ски зоната в Банско към момента е неиздържана. Всички планове за разширяване на туристическите услуги следва да се базират на задълбочена оценка на социално-икономическите потребности и на анализ на разходите и ползите. Също така трябва да се извършат предпроектни проучвания, за да се идентифицират свързаните със строителството рискове, като местното население следва да участва в процеса на вземане на решения.

3. Трябва да се идентифицират алтернативни възможности за доходи, които да се интегрират в стратегия за целогодишен устойчив туризъм и диверсификация на доходите в района. В краткосрочен план някои от съоръженията в настоящите ски зони ще трябва да бъдат модернизирани, за да функционират безопасно. Всички свързани строителни дейности трябва да свеждат до минимум въздействието върху околната среда.¹²⁵ В по-дългосрочен план Банско следва да разработи стратегия за целогодишен туризъм и диверсификация на доходите, която да направи района по-малко зависим от приходите от ски туризъм. Потенциалните възможности включват развитие на летни дейности в парка, като природопознавателни екскурзии и пешеходни преходи с водач; увеличаване използваемостта на хотелската база чрез бизнес конференции и спа и уелнес туризъм, както и използване на наличните ски съоръжения и горски пътища през лятото като възможности за планинско колоездене. Трябва да се проучат и възможностите за устойчив поминък от природните ресурси, като например неинтензивно земеделие около границите на парка и устойчиво събиране на недървесни горски продукти.

Алтернативи за Пирин: Бизнес възможности извън ски сезона

Има три вида дейности, свързани с туризма, които биха могли да генерират приходи за местното население и инвеститорите:

■ По-широко развитие на свързани с парка дейности през пролетта, лятото и есента

Природопознавателни екскурзии: Бозайниците и птиците в Пирин създават привлекателни възможности за екотуризъм. Местните туристически оператори, съвместно с дирекцията на националния парк, биха могли да насочат усилията си към развитието на групов и индивидуален туризъм, включващ дейности по опазване на природата и наблюдение на диви животни.¹²⁶ През 2016 г. Американската агенция за международно развитие (USAID) финансира проекта за регионален икономически растеж в Западните Балкани – програма, която подкрепя развитието на природолюбителски дейности, като наблюдение на мечки и доброволчески природозащитни мероприятия.¹²⁷ Кафявата мечка, вълкът и дивата коза привличат значителен брой платежоспособни туристи в Източна Европа. Цените за организирани наблюдения на диви животни варират от 130 евро на ден в Румъния¹²⁸ до 185 евро на ден в Молдова¹²⁹ и Сърбия.¹³⁰ Привличането на природолюбители и пешеходни туристи в Пирин би могло да е източник на значителни допълнителни доходи. В парка се срещат над 150 вида птици, сред които орли, ястреби, сови, глухари и кълвачи,¹³¹ а това предоставя възможности за наблюдения на птици, които могат да привлекат доста платежоспособни посетители. Целево проучване сочи, че броят европейци, които имат желание да пътуват до далечни дестинации, за да видят нови видове птици, нараства, и че те плащат повече пари, отколкото обикновените туристи (вж. Фигура 5 за прогноза за България).¹³²

Културно-исторически и туристически обходи: Организираният туризъм може да бъде важен източник на доходи за планинските курорти, а върховете, ледниковите езера и историческите забележителности на Пирин предлагат възможности за атрактивни екскурзии. През 2014 г. например Босна и Херцеговина получи финансиране от USAID, за да развие своята част от „Via Dinarica“ – 2000 км пешеходен маршрут, който свързва седем балкански държави. USAID определя това начинание като основа за устойчиво развитие на туризма и местния икономически растеж.¹³³ През 2017 г. „Via Dinarica“ става един от най-добрите маршрути в класификацията на „National Geographic Traveller“,¹³⁴ като едноседмична екскурзия по „Via Dinarica“ на Балканите струва средно към 100 евро на ден.¹³⁵ Пирин би могъл да се превърне в туристическа дестинация със сходни ценови параметри, ако се рекламира правилно, например като се използва статута му на обект на ЮНЕСКО.

Спортни събития и приключенски дейности: Търсенето на екстремни спортни предизвикателства като маратони и триатлони се увеличава. Според германската фондация „Ultramarathon“ броят на участниците в ултрамаратоните (състезания на над 42 км) е нараснал от 40 000 през 2000 г. на 413 000 през 2015 г.¹³⁶ Проведеният през 2017 г. триатлон „Ironman“ в Чатануга, САЩ, привлича 4 500 спортисти, 16 000 туристи и 20 000 зрители, което се изразява в 15 700 хотелски резервации и 19 милиона евро приходи за града.¹³⁷ При подобни събития се популяризира и културното, и природно наследство на районите-домакини.¹³⁸ Банско вече организира маратона „Пирин Ултра“ през 2015 и 2016 г., като има големи възможности да увеличи броя на участниците за бъдещи събития.

■ Увеличаване на хотелските посещения – за туристи и други пътници

Спа и уелнес: Пирин е в добра позиция да се възползва от глобалния спа и уелнес пазар, който се очаква да нарасне с 5-6% на годишна база към 2020 г.¹³⁹ Любителите на спа и уелнес туризма харчат над два пъти повече от

средностатистическите туристи.¹⁴⁰ България е на първо място в Европа по наличие и разнообразие на минерални води и балнеоложки курорти, ¹⁴¹ като в Пирин има идеални места, където може да се развие спа и уелнес туризъм. В разположения в южната част на Пирин град Сандански има над 20 горещи минерални извора, чиито води привличат туристите заради терапевтичните си качества.¹⁴² Разположеният в близост до Пирин Велинград е номиниран за спа столица на Балканите от Международната хотелиерска и ресторантьорска асоциация. Секторът на туристическите услуги във Велинград не разполага със ски инфраструктура и разчита само на своята балнеоложка база. Към 2013 г. тези услуги във Велинград отчитат възход, което показва потенциал за реализиране на жизнеспособен бизнес в този подсектор.¹⁴³ Редица други места с горещи минерални извори, като Добринище, Баня, Огняново, Мусомища, Симитли, Ощава, Горна Брезница и Горна Градешница, всички край Пирин, също могат да бъдат разработени с инвестиции в спа и уелнес туризъм.

Конференции и фестивали: Банско вече е домакин на редица фестивали и събития, но може да се фокусира повече върху популяризирането си като конферентен и фестивален център, за да повиши използването на наличната хотелска база в целогодишен план. Смята се, че конференциите могат да увеличат хотелиерските приходи с 15 до 50%, а посещенията на бизнес конференции са високо доходоносно перо (Фигура 5).¹⁴⁴ Давос в Швейцария е пример за планински курорт, в който се провеждат важни събития. За годишната конференция на Световния икономически форум са направени 117 000 хотелски резервации в рамките на четири дни през 2017 г.¹⁴⁵ Местните народни фестивали и международни събития, като международния джаз фестивал в Банско, могат също да увеличат туристическия поток, когато ски туризмът не е възможен, но вероятно ще има нужда от разширяване на фестивалната инфраструктура в градовете край Пирин.

■ Оптимизиране на използването на наличната ски инфраструктура в целогодишен план по разумен начин

Планинско колоездене и колоездене по пресечен терен: Ски курортите по света все повече залагат на потенциала на планинското колоездене, за да удължат туристическия си сезон.¹⁴⁶ Над 30 ски курорта в Северна Америка вече предлагат лифтове за планинските колоездачи през летните месеци.¹⁴⁷ Алпийският кантон Граубюнден в Швейцария изчислява, че средностатистическият планински колоездач прекарва там по 2,7 дни и изразходва по 160 евро на ден, което се равнява на 45 евро на ден в България (Фигура 5).¹⁴⁸ При предлагането на условия за планинско колоездене в Банско биха могли да се използват наличните горски пътища и лифтове, което ще има минимално допълнително въздействие върху околната среда. Посетителите могат да бъдат привлечени също така и с по-живописни маршрути и многодневни екскурзии, като маршрута от Банско до Рилския манастир.¹⁴⁹

Фигура 5: Прогнозирани дневни разходи по вид туризъм в България (евро, 2017 г.)¹⁵⁰

4. С оглед на предходните стъпки, трябва да бъде разработен нов план за управление, който да отразява съвместната воля на всички заинтересовани страни за устойчиво развитие на Пирин. Всеки нов план за управление трябва да зачита статута на Пирин като защитена територия, като същевременно отразява вижданията на местните общности, на управата на НП „Пирин“, на неправителствените организации, научните институции, българското правителство и международната общност, в т.ч. МСЗП. Новият план за управление на Пирин трябва да бъде подложен на независима стратегическа екологична оценка и оценка на съвместимостта с целите на "Натура 2000", както се изисква от Комитета за световното наследство.¹⁵¹ Както планът за управление, така и планът за устройство на територията трябва да бъдат прегледани от правни експерти с цел потвърждаване на тяхната съгласуваност и прецизност.¹⁵² При необходимост, за преодоляване на противоречията между различните заинтересовани страни, преговорите биха могли да се водят от независим посредник. МСЗП има опит в посредничеството при подобни ситуации и може, в качеството си на международна организация, да бъде ефективен и безпристрастен посредник, ако се осигури финансиране за целта.¹⁵³

“В бъдеще и в новия план за управление трябва да се наблегне повече на насърчаването на устойчиво и по-балансирано развитие на поминъка. Акцентът следва да бъде върху диверсификацията на туризма както по отношение на продукти и услуги, така и по отношение на сезонността, в съответствие с новата стратегия за устойчив природен туризъм, разработена от дирекцията на Национален парк "Пирин" като жизнеспособна алтернатива на развитието на ски туризъм.”

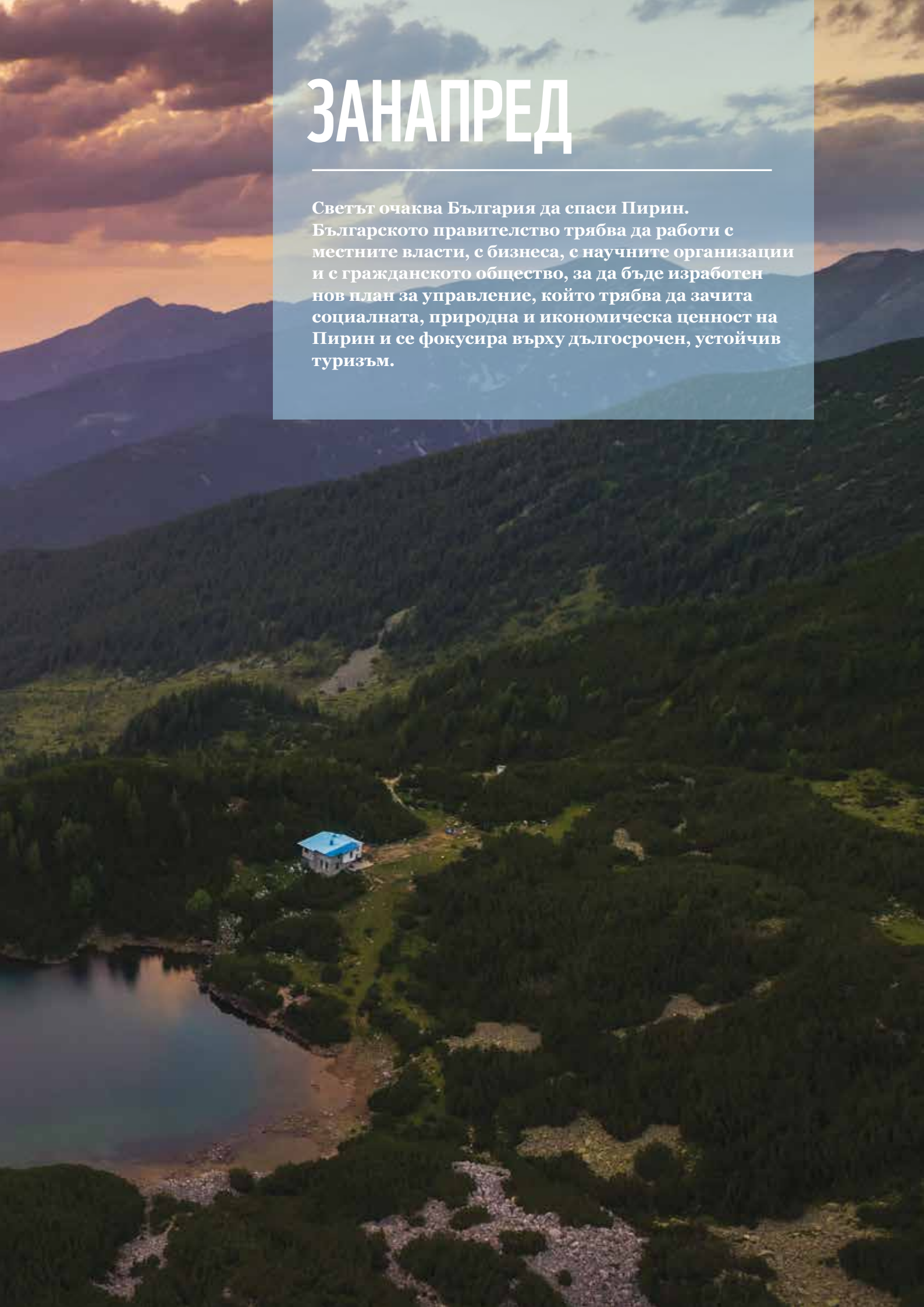
Обзор на световното наследство, МСЗП¹⁵⁴

ЗАНАПРЕД

Светът очаква България да спаси Пирин. Българското правителство трябва да работи с местните власти, с бизнеса, с научните организации и с гражданското общество, за да бъде изработен нов план за управление, който трябва да зачита социалната, природна и икономическа ценност на Пирин и се фокусира върху дългосрочен, устойчив туризъм.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

ПИРИН И ПРИНЦИПИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ОБЕКТИТЕ ОТ СВЕТОВНОТО НАСЛЕДСТВО

Бъдещето на Пирин трябва да се основава на принципите за устойчиво развитие на обектите на световното наследство. Петте принципа на устойчивото развитие предотвратяват прекомерната експлоатация и добив на ресурси в обектите на световното наследство и техните околности, за да защитят и запазят тяхното изключително световнопризнато богатство. Прилагането на тези принципи може да помогне на ръководните органи да постигнат подобаващ и обективен баланс между опазването на природата, устойчивостта и развитието.¹⁵⁵

1. Социално отговорна оценка. Всички устройствени планове в Пирин трябва да подлежат на независими стратегически екологични оценки и оценки на съвместимостта с целите на Натура 2000, както се изисква от Комитета за световното наследство.¹⁵⁶ Всяка оценка, която идентифицира необратимо увреждане на парка, трябва да води до отхвърляне на предложения план и до забрана за по-нататъшни дейности. В частност, за всяко предложено обновяване на съществуващите ски зони, както и за право на по-мощни сечи в границите или в околностите на парка трябва да се изготвят стриктни оценки на потенциалните въздействия. Не трябва да се допускат планове за изграждане на нови ски зони в националния парк.

2. Инвестиционни решения с дългосрочна визия. Бъдещите инвестиции в парка и околностите му трябва да благоприятстват дейности, които допринасят за опазването на парка, а не такива, които използват краткосрочни възможности. Също така, инвестициите в района на Пирин трябва да се фокусират към целогодишни туристически дейности и възможности, които осигуряват алтернативни източници на доходи, за да се намали зависимостта на местната икономика от зимния туризъм.

3. Управление във всеобщ интерес. Българското правителство трябва да потвърди своя ангажимент към Хартата от 2013 г. за развитие на устойчив туризъм в България. Хартата очертава рамка от устойчиви принципи, основани на колективния принос на държавните институции, местните власти, бизнеса и неправителствените организации, ангажирани с развитието на туризма. Местното население трябва да бъде въввлечено в процеса на планиране и вземане на решения, за да се гарантира зачитането на неговите интереси. С цел осигуряване на неедностранчив ефект биха могли да се разработят механизми за споделяне на ползите, чрез които да се отделят част от генерираните от парка приходи за местните общности в околностите на Пирин.

4. Определяне на прозрачни и подкрепени от доказателства правила. Някои от зловодневните проблеми около Пирин произтичат от липса на прозрачност, от лошо изпълнение на концесионния договор, както и от новия проектоплан за управление. Например точният размер на концесионната площ се оспорва от концесионера, който твърди, че не е ясно как следва да се измерва площта.¹⁵⁷ Всяко бъдещо развитие на парка трябва да бъде подкрепено от ясни, безспорни норми и анализи, без да се оставя място за разнообразни интерпретации. Необходимо е да се действа проактивно и тези анализи да се интегрират отрано в процеса на вземане на решения, за да се създаде обща платформа за по-нататъшни обсъждания.

5. Налагане и следване на разпоредби. Българското правителство трябва да осигури зачитането и съблюдаването на местните, националните и международните разпоредби за защита на Пирин. Комитетът за световното наследство на ЮНЕСКО трябва да изиска спазването на Конвенцията за световното наследство и, ако е необходимо, да включи Пирин към списъка на застрашеното световно наследство. Концесионерите и строителните предприемачи трябва да бъдат благодаразумни и да се въздържат от инвестиции, когато потенциалното въздействие на новите дейности не е напълно анализирано и изяснено. Когато правните последици са неопределени, ситуацията трябва да се изясни преди да се пристъпи към инвестиции.

Занапред застрояването в общините на територията на парка следва да се ръководи от национална стратегия за устойчив зимен и летен туризъм Необходимо е развитието на туризъм в Пирин да се ръководи от национална стратегия с фокус върху дългосрочно устойчиво развитие и неинтрузивни, целогодишни дейности. Тази стратегия трябва да посочва норми за строителство на ски инфраструктура и да очертава териториите, в които е възможно да се развива зимен туризъм без да се увреждат девствени екосистеми в България, в т.ч. пиринската. Също така тя трябва да бъде съвместно разработена и прилагана от всички заинтересовани страни, за да се сведат до минимум конфликтите на интереси и да се насърчи споделяната отговорност за природното наследство на България.

Ако това стане, Пирин би могъл да служи като еталон за устойчиво управление на планински екосистеми в България и извън нея.

Планинските екосистеми са подложени на натиск по целия свят – както вследствие на климатичните промени, така и вследствие на разрастващите се човешки дейности. Подобни на заплахите за Пирин грозят и други български паркове, като Национален парк "Рила" и Природен парк "Витоша". Ако бъдат одобрени, техните проектопланове за управление биха допуснали пагубно строителство в двата парка.¹⁵⁸ Опазването на Пирин в съчетание с повишаване на икономическите възможности в региона ще докаже, че устойчивото развитие е възможно и ще осигури ценен опит, от който могат да се ползват заинтересованите страни в Рила, Витоша, Западен Кавказ и други защитени планински територии. То ще докаже и ангажираността на България към целите на ООН за устойчиво развитие, като същевременно ще запази общото ни наследство за настоящите и бъдещите поколения.

Поучителен случай: Западен Кавказ и въздействието от зимната олимпиада в Сочи

През 2014 г. Русия става домакин на зимните олимпийски игри в Сочи. По-голямата част от съоръженията и асфалтовите пътища за събитието се изграждат в границите на Национален парк „Сочи“ и обект на световното наследство „Западен Кавказ“, което причинява необратимо увреждане на екосистемата.¹⁵⁹ Изсичат се над 3 000 ха рядко срещани гори и от района изчезват няколко вида птици, мечки и влечуги.¹⁶⁰ В река Мзимта, където около 20% от застрашената черноморска популация на атлантическата съомга е хвърляла хайвера си, вече няма съомга в резултат от замърсяването на водите и нарушаване на речното корито. Зимовищата на благородния елен и дивата свиня са пометени, а миграционните пътища на мечката и козирога през хребетите на Аибга са унищожени.¹⁶¹ Последните планове за по-нататъшно разширяване на ски курортите в Сочи има опасност да погубят жизненоважни биокоридори за свободно скитащи животни.¹⁶² Тези планове за разширяване ще компрометират и програмата за реинтродукция на застрашения персийски леопард.¹⁶³

ПРИЛОЖЕНИЕ

МЕТОДИКА ЗА ОЦЕНКА НА ГОДИШНАТА ИКОНОМИЧЕСКА СТОЙНОСТ НА НАЦИОНАЛЕН ПАРК „ПИРИН“

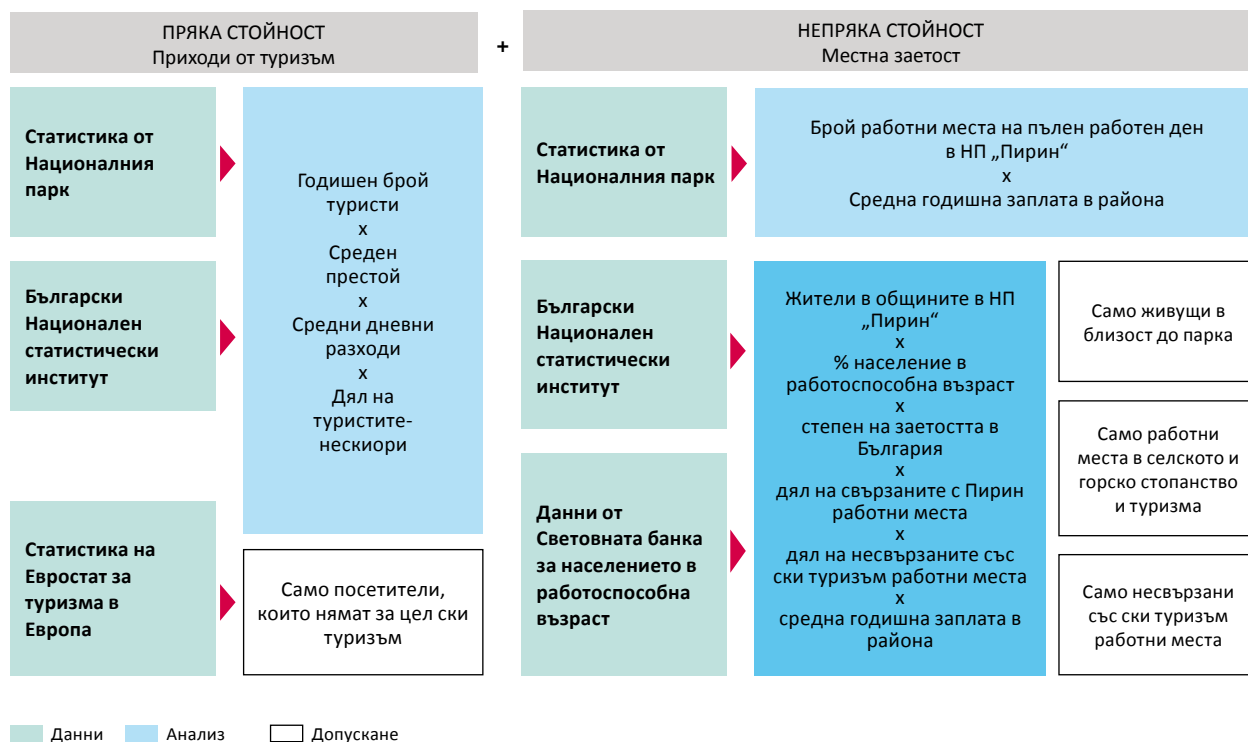
Dalberg използва комплексна методика, базирана на статистически данни и допускания за оценка на годишната икономическа стойност на дейностите и услугите в Национален парк „Пирин“. Методиката съзнателно изключва всички приходи от ски туризма, тъй като понастоящем той не е устойчив. Летните и зимните дейности се разглеждат отделно, като се отчита единствено заетостта в сектора на селското стопанство, горското стопанство и туризма.

Икономическата стойност на Национален парк „Пирин“ се определя от Dalberg като сума от пряката и непряка икономическа стойност, генерирана от парка:

• **Пряката икономическа стойност** включва приходи от дейности и услуги, пряко свързани с Националния парк, и по-специално туристически разходи. Dalberg включват 100% от летните посетители, приемайки, че всички те практикуват устойчив туризъм. Също така включват 10% от зимните посетители, за да се отчете малката част от зимните посетители, които не отиват в Пирин заради ските.

• **Непряката икономическа стойност** включва икономическите ползи за местното население, изразяващи се в доходи от заетост, свързана с дейностите и услугите в парка. Методиката оценява както приходите от работа на пълен работен ден в дирекцията на парка, така и работните места в свързани сектори и предприятия.

Общата годишна икономическа стойност на Национален парк „Пирин“ се оценява на 44 милиона евро, като се счита, че националният парк създава и поддържа 4 200 работни места на пълен работен ден.

МЕТОДИКА ЗА СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ТЕМПЕРАТУРИТЕ

За сравнение на средните температури в Банско с тези в Алпите, Dalberg избират седем ски курорта, съответно в Австрия, Франция, Италия и Швейцария. Разглеждат се само ски курорти с подобна на Банско надморска височина. Използвани са данни от „Weatherbase“ за средните месечни температури през последните 30 години за всяко от избраните места.¹⁶⁴ Разглеждат се само зимните месеци и средните температури.¹⁶⁵ Анализът сочи средната температура от петте зимни месеца за всяко от местата, разликата между средната температура в Банско и отделните курорти, и средната температурна разлика между Банско и алпийските курорти като цяло.

СРЕДНИ ТЕМПЕРАТУРИ (ПО ЦЕЛЗИЙ)										
КУРОРТ	СТРАНА	НАДМ. ВИС. (М)	НОЕМ.	ДЕК.	ЯН.	ФЕВ.	МАРТ	СРЕДНО-ЗИМНО	РАЗЛИКА КУРОРТ-БАНСКО	СРЕДНА РАЗЛИКА АЛПИ-БАНСКО
ФАЙ ДЕЛА ПАГАНЕЛА	ИТАЛИЯ	950	-1.2	-3.8	-4.8	-4.9	-3.5	-3.64	-6.08	
ГЩАД	ШВЕЙЦАРИЯ	1100	0.8	-3.3	-4	-2.3	0.7	-1.62	-4.06	
ЛИНЦ	АВСТРИЯ	680	0.6	-4.2	-5.2	-1.9	3.1	-1.52	-3.96	
ДОЛАХ	АВСТРИЯ	980	1.2	-1.8	-2.8	-1.6	1.8	-0.64	-3.08	-3.08
КОРНАТ	АВСТРИЯ	900	1.7	-1.2	-2.1	-1.2	2.1	-0.14	-2.58	
ШАТО-Д'О	ШВЕЙЦАРИЯ	980	2.1	-1.1	-2	-1.1	2.6	0.1	-2.34	
БАНСКО	БЪЛГАРИЯ	900	6.1	1.1	-1.1	1.1	5	2.44	0	
БУР-СЕН-МОРИС	ФРАНЦИЯ	850	5	1.4	0.7	2	5.9	3	0.56	

- 1 Конвенция за световното наследство. 2017. Национален парк „Пирин“. whc.unesco.org/en/list/225
- 2 Пак там.
- 3 Световна банка. 2017. База данни по земи (в км²). data.worldbank.org/indicator/AG.LND.TOTL.K2
- 4 Конвенция за световното наследство. 2017. Национален парк „Пирин“. whc.unesco.org/en/list/225
- 5 Европейска комисия. 2017. Натура 2000. ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/index_en.htm
- 6 МСЗП. Национален парк „Пирин“, България. www.iucn.org/sites/dev/files/import/downloads/pirin_fact_sheet_final.pdf
- 7 Официален туристически портал на България. 2016. Национален парк „Пирин“. bulgariatravel.org/en/object/53/nacionalen_park_pirin
- 8 Конвенция за световното наследство. 2017. Национален парк „Пирин“. whc.unesco.org/en/list/225
- 9 Списък на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО. 2012. Национален парк „Пирин“. yichuans.github.io/datasheet/output/site/pirin-national-park
- 10 Пак там.
- 11 Официален туристически портал на България. 2016. Национален парк „Пирин“. bulgariatravel.org/en/object/53/nacionalen_park_pirin
- 12 Колектив на БАН. Червена книга на Република България - Том III, Природни местообитания. e-ecodb.bas.bg/rdb/bg/vol3/01preface.html
- 13 Пак там.
- 14 Официален туристически портал на България. 2016. Национален парк „Пирин“. bulgariatravel.org/en/object/53/nacionalen_park_pirin
- 15 Carbon Neutral. 2017. Въпроси и отговори. carbonneutral.com.au/faqs/#_Toc411009573
- 16 Организация за прехрана и земеделие. 2003. Гори и климатични промени. www.fao.org/tempref/docrep/fao/011/ac836e/ac836e00.pdf; За целите на изчислението се приема, че всеки хектар гори поглъща между 6 и 10 метрични тона CO₂.
- 17 Международен съвет по енергетика. 2014. Индикатори за енергийна ефективност. wec-indicators.enerdata.net/secteur.php#/co2-emissions-per-household.html
- 18 Евростат. 2017. Среден брой членове в едно домакинство 2006-2016. [ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Average_household_size,_2006_and_2016_\(average_number_of_persons_in_private_households\)_new.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Average_household_size,_2006_and_2016_(average_number_of_persons_in_private_households)_new.png)
- 19 Ding et al. 2011. Carbon Sequestration Services: Икономическа оценка на въздействието на климатичните промени. www.bioecon-network.org/pages/UNEP_publications/09%20European%20Forests.pdf; За целите на изчислението се приема, че всеки хектар гори поглъща CO₂ на средногодишна стойност 1000 евро. 20 Агенция за защита на околната среда на САЩ (USEPA). 2017. Социалната цена на въглерода – Оценка на предимствата от съкращението на емисиите на парникови газове. 19january2017snapshot.epa.gov/climatechange/social-cost-carbon_.html; За целите на изчислението се приема, че всеки хектар гори поглъща между 6 и 10 тона CO₂ на средногодишна стойност 105 евро на хектар.
- 21 Приложението съдържа методика за оценката. Следва да се отбележи, че тази оценка не включва приходи от ски-туризъм и свързани със ски туризъм дейности.
- 22 Български национален статистически институт. 2015. Сборник от социално-икономични данни и анализи. Данните са предоставени от WWF-България. Включва се брой на населението в Банско, Гоце Делчев, Сандански, Струмяни, Кресна, Симитли, Разлог.
- 23 Национален парк „Пирин“. 2016. Проект на план за управление 2014-2023. pu-pirin.com/images/dokumenti_do_DNP-Pirin/PUNPP_16.05.2016/00-PUNPP_16.05.2016-dnpp.pdf
- 24 Приложението съдържа методика за оценката. Следва да се отбележи, че тази оценка не включва приходи от ски-туризъм и свързани със ски туризъм дейности.
- 25 Кореспонденция на Dalberg с WWF, ноември 2017 г.
- 26 Български национален статистически институт. 2015. Сборник от социално-икономични данни и анализи. Данните са предоставени от WWF-България. Включва се брой на населението в Банско, Гоце Делчев, Сандански, Струмяни, Кресна, Симитли, Разлог.
- 27 Ding et al. 2011. Carbon Sequestration Services: Икономическа оценка на въздействието на климатичните промени. www.bioecon-network.org/pages/UNEP_publications/09%20European%20Forests.pdf; За целите на изчислението се приема, че всеки хектар гори поглъща CO₂ на средногодишна стойност 1000 евро. 28 Агенция за защита на околната среда на САЩ (USEPA). 2017. Социалната

- цена на въглерода – Оценка на предимствата от съкращението на емисиите на парникови газове. 19january2017snapshot.epa.gov/climatechange/social-cost-carbon_.html; За целите на изчислението се приема, че всеки хектар гори поглъща между 6 и 10 тона CO₂ на средногодишна стойност 105 евро на хектар.
- 29 Евростат. 2017. Среден брой членове в едно домакинство 2006-2016, 2017. ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Average_household_size,_2006_and_2016_(average_number_of_persons_in_private_households)_new.png
- 30 CEIC. 2016. Среден доход на член на семейството за глава от населението в България. www.ceicdata.com/en/indicator/bulgaria/annual-household-income-per-capita
- 31 Списък на световното наследство. 2017. Национален парк „Пирин“. yichuans.github.io/datasheet/output/site/pirin-national-park
- 32 Пак там.
- 33 Община Банско е акционер в дружеството.
- 34 Новинарска агенция „Новините“, София. 2012. ЮНЕСКО: Изграждането на нови ски съоръжения в Пирин е недопустимо. www.novinite.com/articles/140593/UNESCO%3A+Building+New+Ski+Facilities+in+Bulgaria%27s+Pirin+Is+Inadmissible
- 35 Атлас за екологична справедливост. 2014. Незаконен ски курорт в Национален парк „Пирин“, България.
- 36 Пак там.
- 37 Коалиция от НПО „Да спасим Пирин“. 2006. Да спасим Пирин.
- 38 Пак там.
- 39 Експертно интервю на Dalberg, ноември 2017.
- 40 Конвенция за световното наследство. 2017. Национален парк „Пирин“. whc.unesco.org/en/soc/2584 (вж. решения за 2002, 2005, 2007).
- 41 Експертно интервю на Dalberg, ноември 2017.
- 42 Тази буферна зона не отговаря на официалното определение на ЮНЕСКО за буферни зони, описано в „Оперативни насоки за приложение на Конвенция за световното наследство“ (2008).
- 43 Комитет по световно наследство. 2010. Решение: 34 СОМ 8В.5: Национален парк „Пирин“ (България). whc.unesco.org/en/decisions/3985
- 44 Пак там.
- 45 Експертно интервю на Dalberg, ноември 2017 г.
- 46 МСЗП. 2017. Категория II – Национални паркове. www.iucn.org/theme/protected-areas/about/protected-areas-categories/category-ii-national-park
- 47 Експертно интервю на Dalberg, ноември 2017 г.
- 48 МСЗП. 2017. Категория II – Национални паркове. www.iucn.org/theme/protected-areas/about/protected-areas-categories/category-ii-national-park
- 49 Пак там.
- 50 Експертно интервю на Dalberg, ноември 2017 г.
- 51 Национален парк „Меркантур“ във Франция е с ядро от 68 000 ха и буферна зона от 145 000 ха. Национален парк „Хое Тауерн“ в Австрия е с ядро от 90 000 ха и буферна зона от 95 600 ха.
- 52 Cote d’Azur Nature. 2017. Правила за Национален парк Меркантур. www.cotedazur-nature.com/NATURAL-SPACES-cote-azur/regulations-in-the-parc-national-du-mercantour-06_1962.html
- 53 Hohe Tauern National Park. 2003. План на националния парк. hohetauern.at/images/dateien-archiv/NPPlan_english_short.pdf
- 54 Buckley et al. 2000. Управление на околната среда за алпийски туризъм и курорти в Австралия. В сборник „Туризъм и развитие на планински региони“ CABI Publishing, Оксфорд, Великобритания.
- 55 Sato et al. 2013. Въздействия на зимния отдих върху алпийската и субалпийската фауна: Систематичен преглед и мета-анализ. www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC365029
- 56 Arlettaz et al. 2007. Разпространението на екстремни алпийски спортове представлява нова сериозна заплаха за дивата природа. rspb.royalsocietypublishing.org/content/274/1614/1219
- 57 Wipf et al. 2005. Въздействия на подготовката на ски писти върху алпийската растителност. onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1365-2664.2005.01011.x/full
- 58 Beaudry. 2017. Ски курорти и околна среда. www.thoughtco.com/ski-resorts-and-the-environment-1203969
- 59 Мрежа „майката природа“ (mnn.com) 2014. Машините за изкуствен сняг спасяват ски курортите ... засега. www.mnn.com/money/sustainable-business-practices/stories/snowmakers-are-saving-ski-resorts-for-now
- 60 Включени са и няколко по-малки зони (вж. Фигура 2).
- 61 Национален парк „Пирин“. 2016. Проект на план за управление 2014-2023. pu-pirin.com/images/dokumenti_do_DNP-Pirin/PUNPP_16.05.2016/00-PUNPP_16.05.2016-dnpp.pdf
- 62 Пак там.
- 63 Експертно интервю на Dalberg, ноември 2017 г.
- 64 WWF. 2013. Ски зона „Банско“ и Национален парк „Пирин“. www.panda.org/?201065/Bansko-

- Ski-Zone-and-Pirin-National-Park
- 65 Национален парк „Пирин“. 2016. Проект на план за управление 2014-2023. pu-pirin.com/images/dokumenti_do_DNP-Pirin/PUNPP_16.05.2016/00-PUNPP_16.05.2016-dnpp.pdf (Отговорите от проучването са директно преведени).
 - 66 Експертно интервю на Dalberg, ноември 2017 г.
 - 67 Пак там.
 - 68 Международна федерация по ски. 2013. Зелени състезания: Екологичен наръчник на Международна федерация по ски. www.fis-ski.com/mm/Document/document/General/04/39/58/FISGreenEventManualEN_Neutral.pdf
 - 69 Пак там.
 - 70 Пак там.
 - 71 Пак там.
 - 72 WWF-България. 2010. Бели слонове в зелените планини. assets.panda.org/downloads/ski_danubecarpathians_report_final_09dec08_web.pdf (цитатът е леко актуализиран за настоящия доклад).
 - 73 MC3П. 2017. Обзор на световното наследство: Национален парк „Пирин“. www.worldheritageoutlook.iucn.org/node/997/pdf?year=2017
 - 74 Експертно интервю на Dalberg, ноември 2017 г.
 - 75 Българското правителство твърди, че съобразно новия план за управление ще бъдат разрешени единствено „поддържащи и възстановителни дейности“ (т.е. не и стопански дърводобив). При все това, планираното ограничение до „поддържащи и възстановителни дейности“ в конкретния случай изключва от сеч само гори с над 200-годишна възраст. Източник: MC3П. 2017. Обзор на световното наследство: Национален парк „Пирин“. www.worldheritageoutlook.iucn.org/node/997/pdf?year=2017
 - 76 Национален парк „Пирин“. 2016. Проект на план за управление 2014-2023. pu-pirin.com/images/dokumenti_do_DNP-Pirin/PUNPP_16.05.2016/00-PUNPP_16.05.2016-dnpp.pdf
 - 77 БТВ новините (btvnovinite.bg). 2016. Бедствено положение в Банско, реката преля и отнесе два моста. btvnovinite.bg/gallery/bulgaria/bansko-e-pred-objavjavane-na-bedstveno-polozhenie.html
 - 78 Пак там.
 - 79 MC3П. 2017. Обзор на световното наследство: Национален парк „Пирин“. www.worldheritageoutlook.iucn.org/node/997/pdf?year=2017
 - 80 Икономическа комисия за Европа на ООН. Политика по околна среда: Въведение. www.unesc.org/env/eia/sea_protocol.html
 - 81 Експертно интервю на Dalberg, декември 2017.
 - 82 Комитет за световното наследство. 2016. Решение: 40 COM 7B.93: Национален парк „Пирин“ (България) (N 225bis). whc.unesco.org/en/decisions/6757
 - 83 WWF. 2017. Българското правителство даде зелена светлина на разрушителен план за Национален парк „Пирин“. wwf.panda.org/what_we_do/where_we_work/black_sea_basin/danube_carpathian/?294110
 - 84 Министерство на околната среда и водите. 2017. Обществено обсъждане. www.moew.government.bg/bg/priroda/obstestveni-obsujdaniya
 - 85 Министерство на околната среда и водите. 2017. Предложение за промяна на плана за управление на Национален парк „Пирин“ (т.5), приет с Решение № 646 на Министерски съвет. www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/filebase/Nature/Protected_areas/Planove_za_upravlenie/reshenie_MS.doc
 - 86 Министерски съвет на Република България. 2017. Решение № 821: за изменение на Решение № 646 на Министерски съвет от 2004г за приемане на плана за управление на Национален парк „Пирин“ (ДВ, бр. 73 от 2004 г).
 - 87 Медия пул. 2017. Двойните бъдещи приходи от Юлен се оказаха далеч по-ниски. www.mediapool.bg/dvoinite-badeshti-prihodi-ot-yulen-se-okazaha-dalech-po-niski-news272757.html
 - 88 БТА. 2017. Министърът на околната среда оттегля предложението на правителството за ревизия на концесионния договор за ски зона Банско“, 12 декември 2017. www.bta.bg/en/c/DF/id/1708581
 - 89 WWF. 2017. Българското правителство тихомълком подготвя разрешаването на почти половината Национален парк „Пирин“ за строителство въпреки общественото недоволство. wwf.panda.org/what_we_do/where_we_work/black_sea_basin/danube_carpathian/?319810/Bulgarian-government-silently-moves-to-open-almost-half-of-Pirin-National-Park-to-construction-despite-public-concerns
 - 90 Българско национално радио. 2018. Природозащитните протести за Пирин продължават и се разпространяват, исканията стават все по-политически. bnr.bg/en/post/100916615/environmental-protests-over-pirin-continue-and-spread-demands-more-and-more-political

- 91 Експертно интервю на Dalberg, януари 2018 г.
- 92 Пак там.
- 93 Пак там.
- 94 Пак там.
- 95 Изпратени до Dalberg Advisors, сряда, 13 декември 2017 г.
- 96 Събев и Йорданов. 2015. Модели за развитие на планинските райони в България. blog.prozrachniplanini.org/wp-content/uploads/2015/12/Mountain_development_models_FINAL_20151208.pdf
- 97 Документи от община Банско, изпратени до Министерски съвет след кръгла маса за Пирин, проведена на 20 ноември 2017 г. forthenature.org/upload/documents/2017/12/infromaciya%20ot%20Yulen%20sled%20krugla%20masa%20Pirin.pdf
- 98 Пак там.
- 99 Събев и Йорданов. 2015. Модели за развитие на планинските райони в България. blog.prozrachniplanini.org/wp-content/uploads/2015/12/Mountain_development_models_FINAL_20151208.pdf
- 100 Експертно интервю на Dalberg, декември 2017 г.
- 101 Национален парк „Пирин“. 2016. Проект на план за управление 2014-2023. ru-pirin.com/images/dokumenti_do_DNP-Pirin/PUNPP_16.05.2016/00-PUNPP_16.05.2016-dnpp.pdf
- 102 Съотношението между ски-туристи и капацитет на лифтове за изследваните локации е както следва: 6 за Банско, 18 за Кортина Д'Апрецо, 18 за Ла План, 10 за Тин и 15 за Цермат. Капацитетът на лифтовете се измерва в хиляди превозени души за час. Анализ на Dalberg.
- 103 Skiresortinfo.com. 2017. Ски лифтове. www.skiresort.info/ski-resort/bansko
- 104 Laurent Vanat Consulting. 2017. Международен доклад за ски-алпийски и планински туризъм. vanat.ch/ski-resorts-english; Анализ на Dalberg.
- 105 Република България. Министерство на околната среда и водите. 2014. Стратегическа екологична оценка на оперативната програма „Околна среда“ 2014-2020. ope.moew.government.bg/files/useruploads/files/documentation/jun_sea_report_en.pdf
- 106 Институт за изследване на снежната и лавинна обстановка (SLF) и Федерално политехническо училище в Лозана (EPFL). 2017. Какво можем да спасим? Въздействие на различни сценарии на емисии върху бъдещата снежна покривка на Алпите. www.the-cryosphere.net/11/517/2017/tc-11-517-2017.pdf
- 107 ОИСР. 2017. Климатични промени в Европейските Алпи: Адаптиране на зимния туризъм и управление на природните бедствия. www.oecd.org/env/cc/climatechangeintheeuropeanalsadaptintwintertourismandnaturalhazardsmanag
- 108 Република България. Министерство на околната среда и водите. 2014. Стратегическа екологична оценка на оперативната програма „Околна среда“ 2014-2020. ope.moew.government.bg/files/useruploads/files/documentation/jun_sea_report_en.pdf
- 109 Jacob and Horanyi. 2009. Климатични промени и променливост: Въздействие върху Централна и Източна Европа“. Бюлетин на CLAVIER, 4-5-6, 6 Рамкова програма. www.clavier-eu.org
- 110 Пак там.
- 111 Dalberg сравнява средните температури за последните 30 години в Банско с тези на седем курортни комплекса в Алпите на териториите на Австрия, Франция, Италия и Швейцария, чрез данни на от „Weatherbase“: Месечни средни метеорологични стойности – обобщени данни. 2017. www.weatherbase.com
- 112 Приложението съдържа методика за този анализ.
- 113 Експертно интервю на Dalberg, декември 2017 г.
- 114 Agrawala and Fankhauser. 2008. Икономически аспекти на адаптацията към климатични промени: цена, ползи и контролни инструменти. ОИСР.
- 115 Република България. Консултантски услуги по Национална стратегия и План за действие адаптация към изменението на климата. 2017. Секторна оценка за сектор „Туризъм“. docs.google.com/document/d/1ZrSE_ttcW4homyHaxNifRNEh5wfk4QybY4YnGV300/edit
- 116 Експертно интервю на Dalberg, ноември 2017 г.
- 117 При сезон траещ 3,5 месеца и покриване на съоръженията два пъти месечно.
- 118 Експертно интервю на Dalberg, ноември 2017 г.
- 119 Roux-Fouillet et al. 2011. Дългосрочни въздействия на управлението на ски писти върху алпийската растителност и почви. *Journal of Applied Ecology* 48:906-915. onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1365-2664.2011.01964.x/pdf
- 120 Експертно интервю на Dalberg, ноември 2017 г.
- 121 МСЗП. 2017. Обзор на световното наследство: Национален парк „Пирин“. www.worldheritageoutlook.iucn.org/node/997/pdf?year=2017
- 122 Keller et al. 2004. Въздействие на изкуствения сняг и обработката на склонове за ски върху свойствата на снежната покривка и температурния режим на почвите в

- субалпийската ски зона. *Annals of Glaciology* 38. www.researchgate.net/publication/228747508_Impact_of_artificial_snow_and_skislope_grooming_on_snowpack_properties_and_soil_thermal_regime_in_a_sub-alpine_ski_area
- 123 Vanat. 2016. България на международния ски пазар. Презентация, представена на Кръгла маса за развитието на зимния/ски туризъм, София. (материалът е предоставен от WWF-България).
 - 124 Пак там.
 - 125 Johansson and Rao. 2011. Доклад на мисия за реактивен мониторинг на Национален парк „Пирин“, България, проведен от 10-ти до 14-ти октомври 2011 г. Център за световно наследство към ЮНЕСКО – МСЗП.
 - 126 Rewilding Europe. 2016. Наблюдение на мечки и природозащитен туризъм в Западните Балкани. www.rewildingeurope.com/project/bear-watching-and-conservation-tourism-in-the-western-balkans
 - 127 Пак там.
 - 128 Absolute Nature. Наблюдение на мечки и бобри. www.absolute-nature.ro/lynx-bear-and-beaver-watching
 - 129 Геотуристическа мрежа Западни Балкани. Опазване на едрите бозайници в Македония. www.westernbalkans.org/pt-bear-watchingmacedonia
 - 130 Panacomp. Наблюдение на мечки – Сърбия. www.panacomp.net/bear-watching-serbia-outdoor-adventures
 - 131 Официален туристически портал на България. 2016. Национален парк „Пирин“. bulgariatravel.org/en/object/53/nacionalen_park_pirin
 - 132 СБИ към Министерство на външните работи на Нидерландия. 2013. Туризм с цел наблюдение на птици в Европа. www.cbi.eu/sites/default/files/market_information/researches/product-factsheet-europe-birdwatching-tourism-2015.pdf
 - 133 Американска агенция за международно развитие (USAID). 2017. Via Dinarica: Платформа за развитие на устойчив туризъм и местен икономически растеж. www.usaid.gov/bosnia-herzegovina/fact-sheets/dinarica-platform-sustainable-tourism-development-andlocal
 - 134 Американска агенция за международно развитие (USAID). 2017. Via Dinarica, пътят за развитие на туризма в Западните Балкани. www.usaid.gov/news-information/frontlines/march-april-2017/dinarica-western-balkans-path-tourism
 - 135 Via Dinarica Alliance Tours. 2017. www.via-dinarica.org/tours
 - 136 Financial Times. 2016. Скок в облаците: нов ултрамаратон в Алпите. www.ft.com/content/5f1c75aa-79bc-11e6-97ae-647294649b28
 - 137 Sport Destination Management. 2017. Шампиони за 2017 г по икономическо въздействие в спортния туризъм. www.sportsdestinations.com/management/economics/2017-champions-economic-impact-sports-tourism-13834
 - 138 The Guardian. 2015. Множество икономически ползи могат да дойдат от спортен туризъм. www.guardian.co.tt/sport/2015-09-07/lots-economic-benefits-can-come-sport-tourism
 - 139 Global Wellness Institute. 2017. Икономически барометър на глобалния уелнес сектор. static1.squarespace.com/static/54306a8ee4b07ea66ea32cc0/t/58862a472994ca37b8416c61/1485187660666/GWI_WellnessEconomyMonitor_2017_FINALweb.pdf
 - 140 Global Wellness Institute. 2013. Икономика на глобалния уелнес туризъм. www.globalwellnesssummit.com/images/stories/pdf/wellness_tourism_economy_exec_sum_final_10022013.pdf
 - 141 Агенция „Инвестбългария“. 2013. Лечебен туризъм и балнеология в България. files.chinagoabroad.com/Public/uploads/v2/contributor/attachment/medical_tourism_&_balneology_en_2.pdf
 - 142 Център за изследвания на хотелиерството и ресторантьорството. 2017. Рентабилният хотелски мениджмънт в бъдеще. sha.cornell.edu/faculty-research/centers-institutes/chr/research-publications/documents/sheryl-kimes-future-hotel-revenue-management-2017.pdf
 - 143 Събев и Йорданов. 2015. Модели за развитие на планинските райони в България. blog.prozrachniplanini.org/wpcontent/uploads/2015/12/Mountain_development_models_FINAL_20151208.pdf
 - 144 Център за изследвания на хотелиерството и ресторантьорството. 2017. Рентабилният хотелски мениджмънт в бъдеще. sha.cornell.edu/faculty-research/centers-institutes/chr/research-publications/documents/sheryl-kimes-future-hotel-revenue-management-2017.pdf
 - 145 Davos Kloster Tourismus. 2017. Годишен отчет за 2016/2017. www.davos.ch/fileadmin/user_upload/dokumente/pdf/ueber_uns/Geschaeftsbericht_Klosters_2016-17_web.pdf
 - 146 Ski.com. 2017. Планинско колоездене в ски курортите. www.ski.com/blog/mountain-biking-at-ski-resorts/#mtnbiking
 - 147 Пак там.
 - 148 PinkBike. 2014. Икономически въздействия на планинския велосипеден туризъм. www.pinkbike.com/news/economic-impacts-ofmountain-biking-tourism-2014.html
 - 149 Бюро за планински водачи, България. 2017.

- От Банско до Рилски манастир. bulguides.com/mountain-biking-bansko-rila-monastery
- 150 Dalberg оценява средните дневни разходи за различните видове туристи като преизчислява разходите в евро-цени за 2017 г, с поправка за разликите в различните ценови категории. Оценките са закръглени до пет евро. Източник: Конференция – Евростат. 2017. Статистика за туризъм – разходи. ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Tourism_statistics_-_expenditure; Дивата природа – отговорно пътуване. 2011. Пазарен анализ на орнитологичния туризъм. www.responsibletravel.org/docs/Market%20Analysis%20of%20Bird-Based%20Tourism.pdf; Спа и уелнес – Global Wellness Institute. 2017. Икономика на глобалния уелнес туризъм 2013 – Конференция за глобалния спа и уелнес сектор / Конгрес по глобален уелнес туризъм. www.globalwellnesssummit.com/images/stories/gwi/GWI_2014_Global_Wellness_Tourism_Economy_Report_Final.pdf; Организиран екскурзии – Via Dinarica. 2016. Екскурзии. www.via-dinarica.org/tours/; Планинско колоездене – Pinkbike. 2014. Икономически въздействия на планинския велосипеден туризъм. www.pinkbike.com/u/leelau/blog/economic-impacts-of-mountainbiking-tourism.html; Бюджет за пътуването на средностатистическия турист. 2017. България www.budgetyourtrip.com/budgetreportadv.php?geo_nameid=&countrysearch=&country_code=BG&categoryid=0&budgettype=2&triptype=0&startdate=&enddate=&travelerno=0 (използвана е средната оценка за тази категория).
- 151 Комитет за световното наследство. Решение: 40 COM 7B.93: Национален парк „Пирин“ (България) (N 225bis). whc.unesco.org/en/decisions/6757
- 152 Настоящият концесионен договор не определя ясно площта на засегнатата територия и начина на определянето ѝ. Този проблем е сериозно критикуван от различни заинтересовани страни. Експертно интервю на Dalberg, ноември 2017 г.
- 153 Експертно интервю на Dalberg, декември 2017 г.
- 154 Център за световното наследство на ЮНЕСКО - МСЗП. 2011. Доклад на мисия за реактивен мониторинг на Национален парк „Пирин“, България, проведен от 10-ти до 14-ти октомври 2011 г. whc.unesco.org/document/117101
- 155 WWF. 2016. Да защитим хората чрез природата.
- 156 Комитет за световното наследство. Решение: 40 COM 7B.93: Национален парк „Пирин“ (България) (N 225bis). whc.unesco.org/en/decisions/6757
- 157 Експертно интервю на Dalberg, ноември 2017 г.
- 158 Готев. 2015. В три български национални парка е на път да се разреши строителство, предупреждават НПО. www.euractiv.com/section/central-europe/news/three-bulgarian-national-parks-to-permit-construction-ngos-warn
- 159 Ecowatch. 2014. 4 причини, поради които олимпиадата в Сочи е катастрофална за околната среда. www.ecowatch.com/4-reasons-the-sochi-olympics-are-an-environmental-disaster-1881859802.html
- 160 Пак там.
- 161 Пак там.
- 162 The Guardian. 2016. Редки леопарди пуснати в руски резерват, заплашен от ски курорт. www.theguardian.com/environment/2016/jul/15/rare-leopards-released-into-russian-reserve-threatened-by-a-ski-resort
- 163 Пак там.
- 164 www.weatherbase.com.
- 165 Средна стойност за всички температури през последните 30 години за даден месец.

Пирин в цифри

100%
RECYCLED

60%

от Национален
парк Пирин е
покрит от гори

1,300

е възрастта на най-старото
дърво в Пирин

130,000

души получават
жизненоважни ресурси
от Национален парк
Пирин

48%

Правителството
наскоро отвори за
строежи 48% от
територията на
Национален парк
Пирин

Защо сме тук

За да спрем унищожаването на околната
среда и да изградим бъдеще, в което хората
живеят в хармония с природата.

www.wwf.bg www.facebook.com/wwfbulgaria

RECYCLED
Paper made from
recycled material

FSC® C100431

© 1986 WWF-World Wide Fund For Nature /БВФ - Световен фонд за дивата природа.

® е запазена марка на WWF. Публикувано от WWF България, София © 2018 WWF България. Всички права запазени.

Всички материали, включени в настоящата публикация, са обект на авторско право и могат да бъдат възпроизвеждани с разрешение. Възпроизвеждането изцяло или на част от тази публикация трябва да реферира WWF България като носителите на авторските права. Наименованията на географски единици в настоящата публикация, както и представянето на материала, не предполагат изразяването на каквато и да било позиция от страна на WWF или на подкрепящите организации по отношение на правния статут на която и да е страна, територия или зона, или на нейните власти или граници.